

Jak transformovat pobytová zařízení pro děti se zdravotním postižením

Sdílení praktických zkušeností



Poděkování

Úvodem bychom chtěli poděkovat a ocenit všechny pracovnice a pracovníky, kteří se dětem věnují a snaží se jim poskytovat péči v co nejpřirozenější formě a naplňovat tak jejich potřeby, protože to je práce náročná, důležitá a často velmi málo doceněovaná. Zároveň si vážíme i krajských úřadů a vedení zařízení, která měla odvahu se do změn pustit a ujmout se řízení ne vždy jednoduchého procesu, se kterým v naší republice teprve získáváme zkušenosti a jejich jedinečná praxe tak přispěla ke vzniku tohoto ryze praktického materiálu.

Velmi si vážíme spolupráce všech pracovníků zařízení, kteří se ochotně zapojili a vložili spoustu energie a svého času do zmapování celého procesu změny. Děkujeme dále všem pracovníkům, dětem, rodičům a učitelům za upřímnost a odvahu, díky které jsme mohli zaznamenat subjektivní postřehy, podněty, dobrou praxi i zkušenosti s problémy, které jsou při rozjezdech malých pobytových služeb a jejich následném provozování výzvou.

Autoři a přispěvatelé

Hlavními autorkami jsou Zlata Brůžková a Michaela Svobodová.

Obsah

VE STRUČNOSTI	4
ÚVOD.....	6
1 PROCESY TRANSFORMACE VE VYBRANÝCH ZAŘÍZENÍCH	7
Metody sběru dat	7
1.1 Malá pobytová služba – zařízení A	8
1.2 Malá pobytová služba – zařízení B	18
1.3 Malá pobytová služba – zařízení C	27
2 PŘÍBĚHY DĚTÍ, KTERÉ ODEŠLY ZE ZAŘÍZENÍ DO RODINY.....	37
2.1 Návrat dítěte do vlastní rodiny	37
2.2 Odchod dítěte do pěstounské péče	39
3 SHRNUÍ PRŮBĚHU TRANSFORMACE	43
3.1 Názory pracovníků.....	43
3.2 Názory rodičů	44
3.3 Názory dětí	44
ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	46
SEZNAM ZKRATEK.....	48
SEZNAM OBRÁZKŮ	49
SEZNAM TABULEK	50

Ve stručnosti

Pro úspěšnou transformaci ústavní pobytové služby ve službu, která je schopná individuálně reagovat na potřeby dětí zde umístěných, je třeba postupovat od obecných kroků k těm konkrétním tak, abychom předešli negativním dopadům na děti.

Je zásadní, aby všechny klíčové osoby po celou dobu procesu vycházely z premisy, že dítě potřebuje vyrůstat v rodinném prostředí a v komunitě a že institucionalizace dětí má na jejich vývoj negativní vliv.

Pokud má být proces transformace úspěšný, musí být do tvorby, řízení a samotné realizace zapojeny všechny klíčové osoby. Z popsanych zkušeností jasně vyplývá, že například zapojení pracovníků přímé péče od samotného počátku plánování služby pomůže předejít mnoha problémům během samotné realizace změny i při následném poskytování služby v novém prostředí. Vzhledem k tomu, že služba má naplňovat potřeby umístěných dětí, mělo by být samozřejmostí zapojení dětí během celého procesu.

Je důležité, aby transformace zařízení byla plánována v kontextu celkového vyhodnocení situace. Součástí tohoto vyhodnocení by měla být analýza celkové situace daného zařízení a lokality, počet a charakteristika dětí, rozsah stávajících alternativních služeb a existujících zdrojů ve veřejném a soukromém sektoru, vyhodnocení potřeb dětí a situace jejich rodin včetně speciálních potřeb a vyhodnocení možností nalezení náhradních rodin a zhodnocení dostupných zdrojů (personálu, budov a způsobu financování).

Takto shromážděné informace by měly být základním vodítkem pro vybudování adekvátních nových služeb tak, aby nevznikaly služby, které nebudou potřeba, nebo se naopak neukázalo, že například zvolená lokalita neposkytuje dostatečnou síť potřebných komunitních služeb nebo infrastruktury.

Jakmile je vytvořen komplexní plán nových služeb, je možné vytvořit jasnou projekci toho, jaké finanční, lidské a jiné zdroje budou potřeba na vytvoření a provoz nových služeb. Na základě tohoto plánu by měly být uskutečněny kroky vedoucí k přesunu těchto zdrojů ze stávajících zařízení do nových služeb.

Zároveň by měly být identifikovány finanční prostředky nově potřebné na vytvoření alternativních služeb a přechodné náklady. Je důležité si uvědomit, že tyto nové služby jsou (zvláště v oblasti personálních nákladů) finančně nákladnější než zajištění péče v rámci velké budovy, ale v dlouhodobém dopadu je to cesta ke snížení celkových nákladů na zajištění služeb, protože vede k tomu, že o většinu dětí bude postaráno přímo v rodinách s podporou terénních služeb v komunitě a pobytová péče bude poskytována pouze velmi malému počtu dětí s těžkým postižením. Z monitorování dopadu přemístění dětí jednoznačně vyplývá, že děti se rychle rozvíjely v samostatnosti. Díky tomu tyto děti budou s velkou pravděpodobností potřebovat v dospělosti mnohem méně podpory a péče, než pokud by zůstaly umístěny ve velké instituci.

Jakmile dojde k rozvoji nových služeb, musí být pečlivě naplánována a provedena příprava a přesun dětí. Jedná se pravděpodobně o nejdůležitější aspekt celého procesu rušení ústavní péče a ústavní kultury v péči o děti. Nová umístění musí být založena na individuálním hodnocení a plánu péče pro každé dítě. Ze zkušeností s přemístěním dětí do transformovaných služeb víme, že čím vyšší podporu dítě potřebuje, tím intenzivnější přípravu potřebuje. Je důležité, aby si byl personál vědom toho, že právě tyto děti jsou přemístěním nejvíce ohroženy, neboť personál má tendenci věnovat se více dětem, které verbálně komunikují nebo jsou schopné se pohybovat.

Veškerý personál, který přichází do malé pobytové služby, by měl absolvovat vzdělávání zaměřené na specifika práce v takovémto zařízení, abychom předešli přenášení ústavních prvků do komunitních služeb. Zkušenosti nám ukazují, že pracovníci se nejvíce obávají navýšení osobní zodpovědnosti a faktu, že během služby nebudou mít v dosahu kolegy, kteří by v případě potřeby pomohli. Největší pomocí pro pracovníky byla možnost navštívit transformované služby a setkat se s kolegy, kteří s nimi sdíleli své zkušenosti.

Časový harmonogram logistiky se musí shodovat s časovým plánem pro přesun dětí. Je třeba, aby bylo zajištěno, že jsou alternativní umístění a služby podpory rodiny připravené předtím, než dojde k přesunu dětí. Samotné přemístění dětí je velmi náročné a je třeba, aby byly vyřešeny i technické detaily, jako např. vybavení pokojů nebo zapojení sítí.

Po celou dobu je třeba nezapomínat také na zapojení dětí, kterých se celá změna nejvíce dotýká a ovlivňuje jejich životy.

Aby bylo zajištěno, že děti jsou v bezpečí a je o ně v nových umístěních dobře pečováno, je nezbytné předem stanovit systém monitoringu a průběžného vyhodnocování dopadu přemístění na děti. Nejdůležitější ukazatelé úspěšnosti procesu jsou: zlepšení zdraví dítěte, jeho vývoje a chování. Proto by před přesunem ze zařízení měla být tato data sebrána a v novém umístění pravidelně vyhodnocována.

Úvod

Tato publikace by měla pomoci rozšířit povědomí o tom, že transformace nespočívá jen v zlepšení místa, kde děti bydlí, ale že děti, které žily za zdmí ústavu, vyloučeny ze života běžné společnosti, mohou žít normálně jako ostatní děti s právem se rozhodovat a svobodně se pohybovat. K tomu je však potřeba změna přístupu a pohledu odborníků na poskytování péče.

„Změna byla přínosem pro děti. Mají rády svůj nový domov, jsou šťastné a mají nové příležitosti. Jejich zdraví je také lepší. V mnoha ohledech jsou nezávislejší“ (pracovník přímé péče).

1 Procesy transformace ve vybraných zařízeních

Přinášíme praktický a reálný popis procesu transformace ve třech zařízeních, v jejímž rámci vznikla řada komunitních a rodinných služeb, včetně malých pobytových služeb pro děti se zdravotním postižením. Publikace se věnuje právě vzniku tří malých pobytových služeb pro děti.

První dvě zařízení zajistila malé pobytové služby pro děti v nově postavených domcích navržených tak, aby vyhovovaly jejich potřebám. Jedna služba funguje ve dvojdomečku s celkovou kapacitou 12 dětí a druhá v komplexu tří domků, ve kterých je kromě dvou domácností pro mladé dospělé zřízena i samostatná domácnost pro šest dětí. Tato zařízení byla během procesu podporována organizací Lumos zejména v oblasti vzdělávání, doprovázení a při přípravě dětí a pracovníků na přemístění. Později pak v následné podpoře pracovníků v přímé práci s dětmi či při vyhodnocování reálných změn, které u dětí nastaly po přestěhování.

Třetí zařízení poskytuje pobytové služby pro děti s postižením ve dvou nájemních bytech, vždy pro čtyři děti. Pobytovou službu v bytech zde uvádíme jako příklad inspirující praxe, i když s tímto zařízením navázal Lumos spolupráci až při následné podpoře.

V publikaci je popsán proces transformace jednotlivých zařízení s pozitivními i negativními kroky tak, aby si čtenář udělal představu o tom, co vše je potřeba učinit pro zdárný průběh a čeho se vyvarovat pro to, aby riziko negativního dopadu změny na děti bylo co nejmenší.

Kromě toho jsou v publikaci uvedeny i příběhy dětí, které odešly z původních zařízení do rodiny. Umožnit dítěti vyrůstat v rodině, ať už vlastní, nebo, pokud toto není možné, tak náhradní, by mělo být prioritou pro všechny, kteří s ohroženými dětmi pracují. U dětí s postižením je to složitější právě z důvodu fyzické a zejména psychické náročnosti péče o tyto děti. Je tedy nutné, aby rodiny pečující o děti s postižením měly intenzivní a cílenou podporu.

Metody sběru dat

Sběr informací z každého zařízení byl prováděn metodou volného rozhovoru a pozorování. Další materiály byly shromážděny na základě zkušeností získaných během přímé práce s pracovníky či dětmi. Kromě přímého kontaktu proběhlo také dotazníkové šetření s pracovníky v sociálních službách, kteří během transformace pracovali či začali nově pracovat s dětmi. Názor na změny po přestěhování jsme zjišťovali také u dětí, které se do nového typu služby přestěhovaly, a u jejich rodičů.

Veškerý sběr dat je v souladu s etickými principy, jako je důvěrnost a informovaný souhlas respondentů (informování respondentů, co je cílem sběru dat a kde a jak budou výsledky zveřejněny). Zvláštní pozornost byla věnována tématu ochrany, neboť bezpečnost dětí je klíčová.

Všechny výstupy jsou zpracovány do volné popisné analýzy s přímými citacemi od pracovníků, rodičů a dětí. Přímé citace jsou uváděny se souhlasem všech respondentů. U obrázků, které byly v publikaci využity, není uváděn zdroj, autorem je buď Lumos nebo dané zařízení, ze kterého fotografie pochází.

1.1 Malá pobytová služba – zařízení A

1.1.1 Popis původní pobytové služby

Do nové pobytové služby (dále jen domek) přešlo celkem 11 dětí. 6 dětí se stěhovalo z původního pobytového zařízení, které Domek zřizovalo, 5 dětí přešlo do nové služby ze třech jiných DOZP v kraji. V rámci procesu transformace v celém kraji bylo naplánováno, že z původních čtyř zařízení budou nadále služby pro děti poskytovat pouze dvě.

Obrázek 1: Původní pobytová služba.



Skupina dětí z původního zařízení

Zařízení mělo v roce 2013 celkovou kapacitu 241 uživatele, z toho celkem 17 dětí, včetně 7 dětí s nařízenou ústavní výchovou.

Děti nejprve nebydlely pohromadě, ale společně s dospělými v různých tzv. rodinných buňkách. Později, kolem roku 2006, byla vytvořena dětská domácnost, která však byla stále doplňována dospělými uživateli, protože děti maximální kapacitu rodinné buňky (12–15) nenaplnily. Dospělé ženy uživatelky pomáhaly s péčí o děti. Děti žily ve dvoupokojové domácnosti, která sestávala ze společného pokoje vybaveného postelemi, šatními skříněmi, hračkami a televizí, a druhé místnosti, kde byla pohovka, prostor pro stravování a zázemí personálu. Děti využívaly sociální zařízení na společné chodbě s ostatními uživateli. V místnosti bylo málo prostoru pro uchování osobních věcí, děti neměly žádnou možnost soukromí.

Obrázek 2: Společná místnost v původní domácnosti dětí.



Obrázek 3: Pokoj dětí v původní domácnosti.



Právo a potřeba dítěte je rozvíjet se individuálně, s ohledem na vlastní specifické potřeby. Pokud je dítě ve svém vývoji nuceno přizpůsobit se potřebám skupiny, je jeho vývoj ohrožen. Dítě potřebuje mít svůj vlastní prostor, kde může trávit volný čas, mít zde osobní věci a rozhodovat o sobě s ohledem na svůj věk a schopnosti.

Umístění dítěte v zařízení ve společné domácnosti s dospělými je navíc z hlediska ochrany dětí riskantní, protože děti by mohly být vystaveny riziku zneužití ze strany dospělých obyvatel. Také potřeby dětí jsou výrazně jiné než potřeby dospělých klientů.

„S osobními hračkami to byl dost problém, protože když se něco koupilo, dalo se to dětem, tak kdo to měl první, toho to bylo. Ale nebyly to jako »moje, tvoje hračky«, prostě to byly hračky všech“ (vedoucí přímé péče).

V domácnosti pracovalo 5 kmenových pracovníků v sociálních službách a střídali se v 12hodinových směnách. V případě potřeby sloužili v domácnosti i další pracovníci zařízení (dovolená, nemoc, noční směny apod.). Stravování probíhalo v prostorách domácnosti a jídlo bylo dováženo z centrální kuchyně. Děti docházely nepravidelně na muzikoterapii, canisterapii, případně hipoterapii. Dvakrát týdně docházel k dětem na oddělení speciální pedagog, který s nimi pracoval individuálně, věnoval se s nimi zejména tvorbě a používání Výměnného obrázkového komunikačního systému (dále jen VOKS).



Přístup „all inclusive“ v instituci je často považován za nejlepší, přestože dopad na vývoj dětí je zcela opačný. Přivádět všechno a všechny za dítětem znamená určitý druh segregace. V tomto případě nemůžeme použít postižení dítěte jako omluvu pro tento přístup. Potřeby dětí jsou univerzální a platí i pro děti se zdravotním postižením. Patří k nim potřeba být v kontaktu s širším okolím, setkávat se s jinými lidmi a „objevovat“ svět v interakci. A o to se musíme snažit, i když je to obtížnější než „přivádět“ svět za dětmi do zařízení.

Skupina dětí, která přišla z jiných DOZP

Děti žily ve velkých institucích v domácnostech společně s dospělými klienty.

Provoz byl zajišťován obdobně jako u první skupiny dětí. Všechny děti docházely do ZŠ speciální v areálu DOZP nebo měly individuální výuku na pokojích. Děti byly zapojovány nepravidelně do muzikoterapie, aromaterapie, canisterapie, hippoterapie. Navštěvovaly Snoezelen, senzomotorickou místnost, občas hydroterapii.

1.1.2 Průběh transformace a vzniku nové služby

Transformace pobytové služby byla významně podporována MPSV ČR v rámci pilotního projektu, krajem jako zřizovatelem a EU prostřednictvím finanční podpory z fondů EU. Bylo vytvořeno pracovní místo na 0,5 úvazku pro pracovníka Národního centra pro podporu transformace, ten byl na další 0,5 úvazku zaměstnancem DOZP. Jeho úkolem byla koordinace celého procesu transformace, tvorba metodik, prezentace na konferencích, předávání výstupů, tvorba materiálů pro sledování míry podpory u uživatelů atd. Často se podle vedení stávalo, že „něco jsme si naplánovali a teprve za půl roku, za rok k tomu vyšla metodika“ (vedoucí přímé péče).

Obrázek 4: Jedno z původních zařízení.



Spolupráce s Národním centrem pro podporu transformace byla pro zařízení zajímavá zkušenost, ale vedení zařízení zpětně vnímá situaci tak, že byli vlastně vždy o krok napřed, jelikož Národní centrum vzniklo později.

„Pro ostatní zařízení to mělo určitě velký význam, ale nás to vlastně trochu brzdilo“ (vedoucí přímé péče).“



Tato zkušenost dokazuje potřebu dobrého plánování a monitorování celého procesu. Pokud plán neexistuje, je příliš obecný nebo aktivity nenaplnují plán, cesta k cíli se komplikuje, lidé nejsou spokojeni a v nejhorších případech mohou být ohroženy samy děti. Pro úspěch je proto nezbytná dostatečná kapacita koordinátora procesu, dobrá komunikace, plánování a průběžné vyhodnocování.

Na kraji byl v rámci oddělení správy majetku vytvořen speciální tým pro transformaci. Pravidelně se scházel s transformačním týmem zařízení, asistoval u výběru pozemků, koupi pozemků a dozoroval jednotlivé stavby.

„Musím říct, že to byla výborná pomoc z kraje, jelikož to byli technici. My spoustu těchto věcí neumíme“ (vedoucí přímé péče).

Celé plánování a jednotlivé kroky byly poměrně náročné a zdouhavé vzhledem k velikosti projektu. V roce 2009 byl napsán transformační plán a teprve v roce 2015 se klienti stěhovali. Bylo velmi složité řešit komunikační strategii, jelikož bylo s velkým předstihem veřejně i v rámci zařízení oznámeno, že se zařízení bude transformovat, a poté se skoro 5 let zdánlivě nic nedělo. „Dlouhé odkládání bylo těžké pro pracovníky i pro klienty. Personál začal být v klidu v roce 2013, kdy přestali věřit, že se budeme stěhovat“ (vedení zařízení).



Toto potvrzuje důležitost dobrého načasování a flexibility. I když se všichni aktéři snaží vyhnout neočekávaným zpožděním, vždy se nějaká nečekaná změna objeví. Zkušenosti ukazují, že správné načasování komunikační strategie je nezbytné. Předbíhat naplánované kroky může způsobit komplikace v dalších fázích, zvláště když se musíte spoléhat na oficiální proces, jako jsou výběrová řízení, zpracování vícestupňovým schvalováním atd.

Zásadní a nejnáročnější byla v té době jednání na kraji ohledně detailů projektu. Zadavatelem celého projektu byl kraj a zařízení muselo vše projednávat a předávat podklady od transformačního týmu, který v zařízení fungoval.

Obrázek 5: Projektový návrh dvojdomku

celkový pohled.



„Pracovníci mohli těžko posoudit práci, která za celým projektem byla od plánování, přes výběr a koupi pozemků, schůzky s krajem, vytváření projektové dokumentace, realizaci stavby, výběrová řízení až po samotné rozdělování klientů, přípravy a stěhování“ (vedení zařízení).

Probíhala veřejná jednání s obyvateli obce v místě zařízení, informační schůzky. Po finálním výběru a koupi pozemků muselo zařízení čelit tomu, že ne každý chce mít za sousedy lidi s mentálním postižením.



Připravenost a dobrá komunikační strategie jsou v tomto ohledu klíčové a mohou toto období pomoci překonat. Takto lze předejít i možnému zklamání pracovníků z nepřijetí v rámci komunity. Pracovníci se sami připravují na změnu a jejich role nespočívá v tom obhajovat novou službu před veřejností.

I při samotné stavbě bylo nutné řešit několik problémů. S firmou, která měla projekt realizovat, byla pro nespokojenost kraje ukončena spolupráce. Projekt byl zadán jiné firmě a ukázalo se, že si firmy mezi sebou informace nepředaly a realizace proběhla s mnoha závadami.

„Udělal nám zásuvky za skříněma a my se k nim nedostaneme. Chtěli jsme přidělaný nábytek ke zdem kvůli bezpečnosti. I když jsme to říkali, tak ono to pak stejně nebylo, ale na stavbě to asi tak prostě je. Tak jsme si poradili sami a chlapi v těch nových domech prosekali zásuvky o kousek dál“ (vedoucí přímé péče).“

Dále byl pak výběrovým řízením vybrán designér nábytku, který navrhl nábytek na míru. Ze strany

Obrázek 6: Projektový návrh dvojdomku

pohled shora



zařízení byly podány jasné požadavky, ale opět došlo k různým nedorozuměním. Neodpovídaly rozměry nábytku nebo byly úložné prostory příliš malé. Vybavení bytu bylo též zadáno parametry.

„Noční stolky jsou tak na jeden bloček a pastelky. My jsme s tím ale už nemohli nic dělat, protože změny v projektu už nebyly možné“ (vedení zařízení).

„My jsme si vlastně nemohli koupit vůbec nic. Jako že si klienti vyberou a koupí. Ne, my jsme dělali výběrové řízení i na přístroje“ (vedoucí přímé péče).



Mít možnost volby by mělo být jedním ze základních principů péče. Moci ovlivnit to, jak bude nový pokoj vypadat, vybrat si postel nebo barvy je důležitý nástroj pro podporu dětí, jak u nich rozvíjet, aby přirozeně přijímaly možnost volby a dokázaly se rozhodovat úměrně svým schopnostem. Zapojení dětí do přípravy nových domovů jim také pomáhá seznámit se s novým prostředím a cítit, že mají místo, kam patří.

Domek byl vybaven nábytkem a připraven, než se děti nastěhovaly. Před stěhováním si domek přijeli prohlédnout nejdříve pracovníci z ostatních zařízení a pak i děti, které se sem měly stěhovat, a jejich rodiče. Děti se pak stěhovaly jen se svými osobními věcmi.

Tabulka 1: Časový harmonogram procesu transformace.

fáze:	délka trvání:
tvorba transformačního plánu	2009
jednání o pozemcích až po jejich finální zakoupení	2010–2013
mediální komunikace	po dobu téměř 5 let, zpočátku intenzivně a pak znovu před samotným stěhováním
koupě pozemků	2013
výběr dodavatele stavebních prací	2014
realizace stavby	4/2014–6/2015
příprava personálu	2010–2013 3 roky předpříprava, školení 2014–2015 1 rok intenzivní příprava, výběrová řízení, od 2/2015 nabírání pracovníků
příprava dětí	2012–2014 předpříprava aktivity, komunikační pasy 2015 intenzivní příprava, komunikační systémy, <i>Moje knížka</i> , návštěvy stavby
vybavení domácností	5/2015–6/2015
stěhování osobních věcí, technického vybavení, hraček	během 14 dní
stěhování dětí	22. června 2015, 1 den

1.1.3 Popis nové služby

Dvojdomek se nachází v malé obci mezi dvěma většími městy na trase vlaku. Stojí na kraji běžné zastavby, je zcela bezbariérový a jeho kapacita je 6+6 dětí. Každá domácnost má k dispozici společný obývací pokoj s kuchyňským a jídelním koutem a rovněž vlastním sociálním zařízením. Součástí je také zastřešená terasa a velká zahrada. Uprostřed dvojdomku je společný prostor pro zázemí personálu obou domácností. Každé dítě má svou postel, poličku, vlastní noční stolek, skříň na oblečení, stůl a židli.

Obrázek 7: Dvojdomek zařízení A.



Děti žijící v nové službě

Služba je nastavena pro děti do 18 let. V současné době bydlí děti na pokojích maximálně po dvou. V jedné domácnosti bydlí děti s vyšší mírou podpory, které jsou zcela závislé na péči druhé osoby. Jedná se o děti těžce tělesně postižené, které komunikují neverbálně a některé z nich jsou vyživovány sondou. V druhé domácnosti žijí děti se střední mírou podpory, které zvládají základní sebeobsahu, některé komunikují verbálně a většina dojíždí do školy.

Obrázek 8: Pokoj dětí v domku.



Obědy se dovážejí z původního zařízení, ale o nákupy, jídlo a vaření na zbytek dne se musí společně s dětmi postarat sami pracovníci. Domek pro děti má k dispozici auto pro zajištění svozů dětí do školy a nákupů.

Domek je vybaven vhodnými hračkami, kuličkovým bazénem, relaxačními vaky. Na zahradě je pískoviště, v létě bazén, tříkolky, kola, dřevěný domek na hraní. Děti se mohou samostatně pohybovat nejen po domě, ale i na zahradě kolem domku. Kontakt s jinými dětmi z okolí je občasné prostřednictvím několika setkání s dětmi z místní mateřské školy či během procházek po okolí. Pokud někdy v budoucnu bude umístěno do této služby dítě předškolního věku, bude se zařízení snažit zajistit jeho docházku do místní mateřské školy.

Obrázek 9: Pokoj s hernou v domku.



Při výběru dětí, které se stěhovaly do nové služby, bylo zohledněno i bydliště rodiny. Díky tomu se u některých z nich podařilo rozšířit kontakty s rodinou, která je navštěvuje častěji než dříve.

1.1.4 Financování služby

V rámci financování bylo třeba řešit i to, co se dosud obstarávalo hromadně a centrálně. Bylo nezbytné zakoupit automobil na svoz do/ze školy a na cesty na nákupy.

Zařízení počítalo i s financováním dovybavení, které se nehradilo z projektu, většinou šlo o speciální zdravotní techniku.

Tabulka 2: Přehled financování Domova pro malou skupinku dětí zařízení A

položka:	přibližná částka v Kč:
náklady na pořízení dvojdomku	11 643 810
náklady na kompletní vybavení jedné domácnosti (poloviny dvojdomku) včetně dlouhodobého majetku, zdravotní techniky a drobného majetku	638 514
pořizovací náklady celkem:	12 282 324

Současné měsíční provozní náklady dvojdomku pro 12 dětí činí:	
plyn + el. energie + voda	11 024
personální zabezpečení	269 008
údržba domku	1 250
ostatní služby (stočné, odpad, kapesné, vstupné)	9 241
výdaje dvojdomku celkem:	290 523
přibližné měsíční výdaje na dítě:	24 210

1.1.5 Příprava dětí

Příprava dětí na přemístění probíhala již několik let před samotným přesunem. Důvodem, proč příprava začala tak brzy, bylo očekávání, že stěhování do nové služby začne dříve. Přípravné aktivity však měly pozitivní dopad na děti, jak je uvedeno níže.

V rámci dlouhodobé přípravy se do spolupráce zapojila organizace Lumos, která nejprve provedla kompletní vyhodnocení situace dítěte a rodiny u všech dětí umístěných v DOZP v rámci celého kraje. Pracovníci Lumos v zařízení realizovali aktivity, které dávaly dětem prostor pro jejich individuální rozvoj, samostatnost a vyšší míru sebeurčení a byly zároveň zaměřeny na vzdělávání personálu, jak v běžném provozu zajistit individuální naplňování potřeb jednotlivých dětí.

Jednalo se například o:

- Výlety (okolí DOZP, cestování autobusem, vlakem, ZOO, muzeum loutek, dětský zábavní park, lanové centrum, pobyt v přírodě, opékání špekáčků).
- Individuální aktivity s dětmi – komunikace, hry, poznávání, vybízení k činnostem.
- Skupinové aktivity – přímo na oddělení a později pro celou skupinu dětí, které se měly stěhovat společně (aktivity rukodělné, výtvarné, zpívání, tanec, hry s padákem, balónky, hudba).
- Podpora při vytváření komunikačních pasů obsahujících klíčové informace o dětech, které pomáhají v předání informací novým pracovníkům.
- Komunikace s klíčovými pracovníky.
- Motivace pracovníků k zapojení se do aktivit a jejich postupnému převzetí.

Obrázek 10: Návštěva muzea.



Obrázek 11: Návštěva lanového centra.



Obrázek 12: Výtvarné tvoření.



Hlavní přínosy aktivit:

- Vytváření podnětů k činnostem ve volném čase.
- Rozvoj komunikace – děti začaly komunikovat aktivněji.
- Spojení pracovníka s aktivitami, které děti baví.
- Častější setkávání se s reálným prostředím.
- Nácvik cestování, potkávání se s cizími lidmi, reakce na nezvyklé situace.
- Změna přístupu personálu – příprava na přemístění do více reálného života.
- Aktivní spolupráce pracovníků – řešení individuálního plánu, zapojení do akcí.
- Metodické vedení pro realizaci aktivizačních technik, které dětem pomáhaly rozvíjet samostatnost a sebeobsluhu – vytvoření „bedny“ s konkrétními aktivitami pro práci s dětmi (např. hry na rozvoj smyslového vnímání, rozvoj jemné motoriky).

V rámci následné přípravy realizovali přípravné aktivity s dětmi již sami pracovníci:

- Alba s fotografiemi – mapování osobní historie dítěte.
- Dokumentace současného způsobu života.
- Postupné seznamování dětí s novým prostředím, se sousedy, návštěvy staveniště, návštěvy příslušných místních částí, trénink orientace.

„Jednou jsme vzali 3 klienty na stavbu a ti řekli, že tam bydlet nebudou, že je to rozbouraný. Oni potřebují reálně vidět, jak bude vypadat jejich pokoj, až bude vymalovanej“ (pracovnice přímé péče).



U dětí či mladých dospělých je příprava a seznamování s prostředím nutná právě proto, aby změnu přijali. Příprava musí odpovídat míře porozumění dítěte. Každé dítě potřebuje být připravováno na změny, které ho v souvislosti s transformací čekají. I pro děti s velmi omezenými možnostmi komunikace existují nástroje, jak je na změnu připravit.

Kvalitní a individuálně zaměřená příprava může zásadním způsobem ovlivnit to, jak se dítě na změny adaptuje a minimalizovat tak negativní vliv stresu, které dítě při přemístění zažívá.

Každému dítěti byl vytvořen „průvodce stěhováním“. Jednalo se o brožurku s názvem *Moje knížka*, která byla vytvořena pro konkrétní dítě v podobě tzv. sociálního příběhu. Cílem bylo informovat dítě o změnách, které nastanou, co se bude dít, kdo všechno bude v novém prostředí. Knižka byla zpracována pomocí reálných fotografií s jednoduchým textem a zalaminována.

Moje knížka je členěna do několika částí:

- Úvodní informace o tom, co se bude dít.
- O novém domově.
- O lidech, kteří tam budou.
- O komunitě/obci.
- O tom, co mohou děti očekávat od pracovníků a co mohou pracovníci očekávat od dětí.

Obrázek 13: Návštěva stavby nového domku.



Obrázek 14: Moje knížka – Průvodce stěhováním pro



„Děti si během návštěv v domku vybraly pokoje. Věděli jsme, kdo asi s kým bude, ale jinak to bylo na dětech. Mysleli jsme, že dvě děvčata budou bydlet samostatně, ale ony se k sobě pak zase nastěhovaly, protože na to byly zvyklé“ (pracovnice přímé péče).

U všech dětí se před stěhováním vypracovával komplexní komunikační systém. Tým vedení se chtěl ujistit, že při nástupu nových pracovníků bude možné rychle zajistit jednotný přístup všech dospělých k dětem, a zaručit, že děti budou mít dostupné srozumitelné informace o všem, co se kolem nich děje.

Před stěhováním byly realizovány případové konference u každého dítěte, které navazovaly na podrobné vyhodnocení situace dítěte, za účasti rodiny, pracovníků a orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.

1.1.6 Příprava pracovníků

Příprava pracovníků probíhala od počátku projektu. Na začátku panovalo u pracovníků velké nadšení. Protože se realizace protahovala, přišly obavy, nejistota, zklamání, později pak nedůvěra až rezignace a odmítání transformace jako takové.



Je důležité znát dobře podmínky projektu a být připraven reagovat na aktuální situaci a změny časového harmonogramu. Obzvláště v případech, kdy jsou podmínky projektu dány velmi přísně.

V rámci projektu bylo realizováno velké množství odborných seminářů a vzdělávání pro management i pro pracovníky v přímé péči. Všichni pracovníci absolvovali vzdělávání o procesu transformace „10 prvků deinstitucionalizace“. V počátcích byla školení zadána v projektu, později se témata domlouvala individuálně dle potřeb. Z témat vzdělávání jmenujeme pro představu jen některé:

- Management transformace.
- Metodická podpora.
- Komunikační strategie.
- Vztahová vazba.
- Práce s agresivním klientem.
- Sexualita lidí s mentálním postižením.
- Práce s klienty s PAS.
- Příprava na přemístění dětí – techniky a nástroje práce s dětmi.

„Dostali jsme se k drahým školením, které jsme neplatili, a bylo jich spousta, takže si pracovníci mohli vybrat, co chtěli. Takže příprava personálu byla dobrá“ (vedení zařízení).

Nezastupitelnou roli měla vzájemná komunikace a sdílení postřehů mezi zaměstnanci. V rámci zařízení se pravidelně 1x měsíčně scházel transformační tým, v pozdější fázi probíhala setkání méně často. V rámci kraje byla později zřízena další pracovní pozice regionálního koordinátora transformace. Koordinátor měl za úkol především zajišťovat komunikaci a předávat informace mezi krajem a pracovníky zařízení.

„Protože je třeba brát v potaz, že my si něco myslíme a kraj si myslí něco jiného a musíme být v souladu“ (vedení zařízení).

Zařízení vnímá kraj jako silnou podporu v celém procesu a hodnotí spolupráci jako velmi efektivní. Pokud je nastavení kraje protransformační, je snadnější prosadit změny tak, aby byly pro dobro klientů.

Během transformace se přibírali noví pracovníci. Někteří stávající pracovníci už nechtěli práci měnit, jiní odešli do důchodu a další odešli, protože změny pro ně byly příliš náročné.

Bylo nezbytné poskytovat pracovníkům podporu a konzultace. Období stěhování bylo pro pracovníky velmi náročné. Museli se naučit zorganizovat si mnoho povinností sami.

Pracovnice doprovázely a připravovaly „své“ děti a k tomu se připravovaly na přijetí dětí s vyšší mírou podpory, které neznaly, a měly obavy, zda péči o ně zvládnou.

Společné vzdělávání pracovníků ze všech zapojených zařízení bylo přínosné především pro předávání informací o dětech a probrání všech témat a nejasností a zodpovězení všech otázek souvisejících se stěhováním. Nejvíce se pracovníci obávali, zda děti takto razantní změny zvládnou a zda dětem budou schopni poskytnout adekvátní zázemí. Měli velké obavy, zda budou mít dostatek informací o dětech. Pracovníci z obou zařízení se dohodli na vzájemných stážích, návštěvách zařízení i s dětmi a způsobu předávání informací o dětech. V závěru přípravy mohli pracovníci i s dětmi, které se měly stěhovat, navštívit již kompletně vybavený domek.

Společně strávený čas přispěl i k naplánování přechodu dětí s podporou stávající klíčové pracovnice, která při stěhování bude moci v nové službě zůstat déle, aby si dítě na nové prostředí zvyklo a pracovníci se ujistili, že rozumí potřebám dítěte a dokážou je naplnit.



Klíčová je srozumitelná komunikace a předávání informací všem zainteresovaným subjektům a osobám po celou dobu procesu. Nedostatečné ošetření logistiky a absence koordinátora, který by byl zodpovědný za předávání informací, přináší do procesu transformace zbytečné komplikace, kterým se lze vyhnout.

„Byli jsme dobře připravení. Vedení nás podporovalo a zařídilo spoustu dobrých školení zaměřených cíleně na stěhování. Dostali jsme spoustu rad z praxe“ (pracovnice přímé péče).

Většina pracovníků hodnotila velmi pozitivně vzájemné stáže, během kterých se mohly prakticky seznámit s péčí o děti, které k nim do nové služby měly přecházet.

„Zde se opět potvrzuje, jak důležité je naplánování jednotlivých etap komunikace a jak užitečné je vytvořit si komunikační plán. Ten pomůže předejít případným zmatkům a nedostatečnému předání informací. Předávání informací se ukázalo v procesu jako klíčové“ (vedení zařízení).

Vedení se shoduje, že do týmu pracovníků je třeba dát někoho, kdo má s dětmi zkušenosti, má alespoň střední pedagogickou školu či kurz ZVNČ. Je to někdo uvnitř zařízení, kdo neformálně poskytuje ostatním pracovníkům metodickou podporu.

„Myslím, že to teď funguje docela dobře, ale ta příprava byla pro vedení velice náročná“ (vedení zařízení).

1.1.7 Rok poté

Pracovnice domku se shodují, že děti už jsou dobře adaptované na nové prostředí. V domácnostech se dobře orientují. Největší změna u dětí nastala se začátkem nového školního roku. Došlo ke změně základní školy u všech dětí, které do školy dojížděly, kromě jednoho, u kterého se změnou nesouhlasili rodiče. Toto dítě je tedy v současné době vzděláváno v rámci zařízení, kdy za ním třikrát týdně dojíždí učitelka do domku. Vedení rozhodlo o změně školy, protože současná škola poskytuje všem dětem i odpolední družinu, kde mají děti možnost setkávat se i mimo školní výuku se svými vrstevníky, kteří žijí v rodinách. Děti, které jezdí do školy, zde chodí na obědy a všechny také navštěvují družinu. Jelikož jsou děti v družině, nejezdí sem už dále pracovníci diagnosticko-metodického oddělení (DMO) a aktivizaci zajišťují přímo pracovníci domku. Ve škole navštěvují kroužek keramiky, některé jezdí 1x měsíčně do bazénu. Děti jsou podle svých možností více zapojovány do domácích povinností (úklid pokoje, drobné domácí práce, prádlo). Děti díky stabilnějšímu personálnímu zajištění častěji jezdí na výlety nebo chodí na procházky do okolí.



Snadno se může stát, že i po přemístění dětí do malé pobytové služby zůstanou v poskytované péči zachovány institucionální prvky. Cílem úspěšné změny je maximálně zapojit děti do komunitního života a umožnit jim život co nejbližší tomu, jak žijí děti v rodinách. Využívání komunitních zdrojů také vede k větší nezávislosti dětí a jejich lepší přípravě na dospělý život s mnohem větší mírou samostatnosti, než by získaly životem v instituci.

Celý dvojdomek je personálně zabezpečen 11 pracovníky v sociálních službách ve dvousměnném provozu. Na směně jsou na 12 dětí vždy celkem 3 pracovnice plus jedna vedoucí. Podle vedení zařízení se osvědčilo kombinovat v týmu zkušené pracovnice s mladými, které jsou většinou časově flexibilnější. Velmi pozitivní zprávou je, že se podařilo zajistit pro domek dva pracovníky muže jako asistenty pro individuální práci s dětmi, díky čemuž mohl být dětem zajištěn i mužský element v jejich životech.

„Dětem stěhování prospělo, líbí se jim nové bydlení a jsou spokojené, užívají si nových možností a zlepšil se jejich zdravotní stav. Jsou v mnoha ohledech samostatnější“ (pracovnice přímé péče).

1.2 Malá pobytová služba – zařízení B

1.2.1 Popis původní pobytové služby

Zařízení B je zřizováno krajem. 12 dětí a 6 mladých dospělých žilo do roku 2010 v objektu velké budovy. Rozhodnutím rady kraje byla v roce 2011 pod zařízením B převedena budova bývalého kojeneckého ústavu včetně zdravotnického personálu. Klienti pak žili ve třech domácnostech po 6 v této částečně rekonstruované budově. 10 dětí sem bylo umístěno na základě nařízené ústavní výchovy a 2 děti na tzv. dobrovolný pobyt, tedy na základě smlouvy se zákonným zástupcem. Každá domácnost měla vlastní kuchyňku a lůžkovou část. Žádná z domácností nebyla uzpůsobena speciálně dětem a v každé domácnosti byli pohromadě děti a mladí dospělí.

Služba pro 18 klientů byla zajišťována 17 pracovníky (3 zdravotní sestry, 14 pracovníků v sociálních službách v přímé péči, 1 sociální pracovníce, 1 vedoucí zdravotního oddělení a 1 uklízečka).

Strava byla dovážena z kuchyně zařízení B (5x denně), v domácnostech pak probíhaly úpravy snídaní a svačin.

Všechny děti byly zaregistrovány u dětského a praktického lékaře ve městě, podle potřeby a aktuálního zdravotního stavu navštěvovaly ordinace odborných lékařů.

Vzdělávání dětí bylo zajištěno většinou v rámci zařízení. Tři děti docházely pravidelně do běžné mateřské školy, dvanáct dětí a mladých dospělých s vysokou mírou podpory bylo vzděláváno individuálně v budově zařízení, kam za nimi docházel speciální pedagog. Tři děti docházely pravidelně do ZŠ speciální, denně od 8 do 12 hodin na 4 vyučovací hodiny. Dva chlapci docházeli nejprve do běžné mateřské školy a poté jeden z nich navštěvoval běžnou základní školu, kde se učil s podporou asistenta.

Zpočátku děti žily hodně uzavřeně, nikam příliš nedocházely. Zařízení převzalo v počátku po sloučení s bývalým kojeneckým ústavem mnoho režimových opatření zdravotnického zařízení a bylo velmi těžké měnit nastavení služby na službu sociální. Pracovníci se drželi svých zásad a nechtěli přecházet na model péče „jako doma“. Klienti často chodili spát ve stejnou dobu bez ohledu na věk, pro pracovníky bylo těžké respektovat návštěvy rodičů. Byla snaha vše organizovat dle řádu a přizpůsobovat chodu zařízení. Rodiče měli málo informací, často jim byla odmítána žádost vzít si dítě na víkend kvůli zdravotnímu stavu či medikaci. Na oddělení pravidelně probíhala canisterapie, rehabilitace.

1.2.2 Průběh transformace a vzniku nové služby

Plán transformace zařízení B vycházel ze Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v kraji na období 2009–2013. Dále se vycházelo ze schválených rozvojových plánů zařízení, zásad a programu rozvoje sociálních služeb v kraji. Proces změn navazoval na projekt „Poskytování sociálních služeb v kraji, které jsou dostupné a kvalitní z pohledu uživatele“. Transformační proces byl rozdělen do několika etap. Nový typ služby pro děti vznikl výstavbou tří nových domků. V každém domku měla vzniknout jedna domácnost pro 6 uživatelů, jedna domácnost byla plánovaná pro děti do 18 let.

Nejprve proběhla jednání s krajským úřadem a Agenturou projektového a dotačního managementu o výběru vhodných pozemků k výstavbě nových domků. Jednání začala v roce 2007, vhodné pozemky byly zakoupeny až těsně před stavbou v roce 2014. Výstavba byla realizována v době od podzimu 2014 do léta 2015, v srpnu 2015 již probíhalo stěhování. Objekty byly vybaveny nábytkem a dalším potřebným vybavením a specifickými pomůckami pro děti, ale vzhledem k projektovým požadavkům nebylo možné do procesu vybavování a nákupu zařízení zapojit děti.



Zapojení dětí při výběru nábytku a vybavení jejich pokojů je velmi důležitý a efektivní nástroj přípravy dítěte na přemístění a současně se jedná o zapojení dítěte do procesu rozhodování. Při psaní projektu a plánování transformace je dobré na možnost zapojení dítěte do této části procesu myslet a v rámci možností tento prvek do projektu zařadit.

V rámci plánování byl vytvořen plán mediální komunikace. Komunikace probíhala na několika úrovních (například několika odbory, mezi příspěvkovými organizacemi, s externími subjekty, stavebními úřady, hygienickými stanicemi, projektanty, architektky, s veřejností a dalšími). Aby přenos informací byl co nejefektivnější, vznikla pozice krajského koordinátora pro komunikaci a vytvořily se menší týmy složené z vedoucích jednotlivých odborů, ředitelů příspěvkových organizací a náměstka hejtmána, což usnadnilo předávání informací. Konaly se pravidelné schůzky se zástupci obcí, místní komunity a s ostatními poskytovateli sociálních služeb. Zařízení se snažilo o propagaci transformace skrze regionální internetovou televizi nebo místní tisk. Zde vyšel dlouhý článek o budoucích plánech zařízení. Plán byl propagován v rámci městských slavností a také na plese poskytovatelů sociálních služeb byly zveřejněny fotografie, které zachycovaly proces transformace. Velká medializace transformace probíhala i v rámci dalších veřejných akcí ve městě. Do společných diskusí byl v co největší míře zapojován tým zaměstnanců a uživatelů. Vedení se snažilo podpořit zaměstnance a minimalizovat jejich obavy ze změny. Ředitel a sociální pracovnice vedli individuální pohovory s opatrovníky, rodinami uživatelů, sousedy a obecními úřady o změnách souvisejících s přemístěním služby do komunity a s tím spojenou změnou v přístupu pracovníků a způsobu poskytování péče.

Před samotným stěhováním klientů do nových domků, byli všichni o přesném termínu znovu písemně informováni.

Transformační projekt měl být dokončen v červnu roku 2015, avšak kvůli dlouhým schvalovacím procesům při nabývání majetku či problémy s čerpáním finančních prostředků z Evropské unie, byla dokončena pouze první etapa transformace, do které byla zahrnuta i služba pro děti.



Financování transformačních procesů z evropských projektů je výhodné z hlediska investic, které mohou být nesrovnatelně vyšší než při financování změn z rozpočtu zařízení. Na druhé straně přináší i mnoho omezení. Jedním z nich je zdržení procesu oproti původnímu plánu projektovými průtahy, jako jsou výběrová řízení a schvalovací procesy, které mají negativní dopady nejen na ekonomiku stávající ústavní služby, ale i na celkovou motivovanost pracovníků a klientů.

Tabulka 3: Časový harmonogram procesu transformace Domova pro malou skupinku dětí zařízení B

fáze:	délka trvání:
tvorba transformačního plánu	2010–2011
jednání o pozemcích s dalšími subjekty až po jejich finální zakoupení	od roku 2007 – 1x schůzka na kraji, od roku 2011 s novým vedením intenzivní až do roku 2014
mediální komunikace	od roku 2012 do současnosti – festival organizovaný zařízením, místní listy, MMVTV 2016 – Den otevřených dveří pro veřejnost, tisk
koupě pozemků	začátek roku 2014
výběr dodavatele stavebních prací	jaro 2014 – podzim 2014
realizace stavby	podzim 2014 – podzim 2015
příprava personálu	od roku 2011 průběžně, 2014–2015 intenzivně
příprava dětí	průběžná příprava po dobu 6 měsíců před přemístěním – tvorba kufříků, intenzivní příprava měsíc předem – audio příběhy
vybavení domácností	přibližně 2 měsíce
stěhování osobních věcí, technického vybavení, hraček	3 dny
stěhování dětí	3 dny
adaptace do stavu normálu u personálu	6 měsíců
adaptace do stavu normálu u dětí	6 měsíců až rok

1.2.3 Popis nové služby

V současné době je provozována pobytová služba pro děti do 18 let a mladé dospělé, celkem pro 18 uživatelů, ve třech domácnostech. Domek pro děti je postaven v klidné části města, odkud je blízko i do přírody. Nedaleko je autobusová zastávka a vlakové nádraží.

Obrázek 15: Domov pro malou skupinku dětí.



Novostavba je koncipována jako přízemní rodinný domek pro šestičlennou domácnost. Jsou zde jednolůžkové ložnice, společná obývací místnost s kuchyní, sociální zařízení a prádelna. Zázemí pro personál služby je součástí domácnosti a není stavebně oddělené. Obyvatelé mají k dispozici venkovní terasy, které je možno přistínit markýzou. V domku je technická místnost, spíž, vestavěné skříně, koupelna se sprchovým koutem a vanou a speciální vybavení pro děti s vysokou mírou podpory. Pokoje jsou vybavené postelí, stolem, židlí a skříněmi. Každé dítě má také poličky

na své věci. Celý objekt je bezbariérový a vybavený polohovacími pomůckami pro děti s tělesným postižením. Místnosti jsou vybaveny přivolávacím systémem, zvonky s videotelefony a připojením k TV anténě a internetu.

Obrázek 16: Jednolůžkový pokoj dítěte v domku.



1.2.3.1 Skupina dětí žijících v nové službě

V rámci plánování nové služby bylo provedeno vyhodnocení potřeb všech dětí. Ve spolupráci s OSPOD proběhlo vyhodnocení situace dětí ohledně možnosti svěřeni do pěstounské péče. Dosud žádné z dětí nebylo takto umístěno vzhledem k faktu, že v kraji nejsou žádní žadatelé připravení převzít do péče dítě s postižením a dosud neprobíhá žádná kampaň na vyhledávání potenciálních pěstounů pro tyto děti.

Do nové služby se přestěhovalo 6 dětí ve věku 11–18 let. Celkem 3 dívky a 3 chlapci. Jedna dívka je zcela imobilní s vysokou mírou podpory. Dva chlapci jsou se střední mírou podpory, kteří komunikují neverbálně, a jeden chlapec, který začal velmi dobře komunikovat díky individuálnímu nastavení celé služby. Zlepšení v komunikaci neustále pokračuje. Zbývající dvě dívky potřebují střední míru podpory v oblasti komunikace i sebeobsluhy.

„Děti si zvykly rychle na samostatnost a volný pohyb, v pokojíčku mají pohodlí a svůj klid.“ (pracovnice přímé péče)

Dvě děti docházejí v doprovodu pracovníků pravidelně do základní a speciální školy ve městě. Ostatní děti jsou vzdělávány individuálně v prostorách domku v obytné kuchyni a jeden chlapec dojíždí denně do běžné základní školy do vedlejšího města v doprovodu pracovnice.

Zde je nutné vyzdvihnout úsilí vedení i pracovníků zajistit dětem vzdělávání podle jejich individuálních potřeb. Dojíždět jen s jedním dítětem do školy, která odpovídá jeho schopnostem, není běžné ve všech službách. Ačkoli tento přístup kladl větší nároky na personál a logistiku, zaměstnanci se domnívají, že je důležité, aby děti dostávaly vzdělání, které potřebují. To je dobrý příklad rozdílu mezi velkou institucí a domovem malé skupiny. Ve velké instituci by byl jeden pečovatel doprovázející jedno dítě považován za luxus, v malém skupinové službě je možné uspokojit individuální potřeby dítěte.

V jedné domácnosti pracuje 6 zaměstnanců, pracovníků v přímé péči (PSS). Během dne je přítomen jeden pracovník na denní směnu, jeden na noční směnu a jedna pracovnice doprovází ve všední dny jednoho chlapce do školy. Od května 2016 na 0,5 a od července 2016 na 1,0 zde pracuje aktivizační pracovnice, která připravuje program dětem a vede pracovníky k tomu, aby aktivity realizovali i v době, kdy není přítomna. Zaznamenává si postřehy z práce s dětmi a sdílí pravidelně informace s ostatními pracovníky. Děti mají oproti původní službě mnohem více aktivit během odpoledne. Chodí na vycházky do města, jezdí na výlety, rozvíjí se spolupráce s místním Domem dětí a mládeže. Volný čas tráví děti společně v zařízení za přítomnosti pracovníků. Jedno dítě navštěvuje 1x týdně kroužek keramiky (na základní škole speciální ve městě), je tam doprovázeno pracovníkem. Jinak děti nemají jiné pravidelné aktivity mimo zařízení, podle pracovníků chodí občas do bazénu. Děti častěji tráví svůj volný čas v pokojících, mají v nich soukromí, osobní předměty a hračky a zejména zde mají svůj klid.

Obědy a večeře jsou dováženy, snídaně připravuje personál ze surovin, které jsou taktéž dováženy z kuchyně.

Zajištění nové služby znamenalo navýšení počtu zaměstnanců, a to zejména na pozici pracovníků v sociálních službách. V průběhu transformačního procesu došlo k omezení nebo zrušení některých pracovních pozic např.

asistent ředitele, vedoucí zdravotního oddělení, zdravotnický personál, uklízečky aj. Stávající zaměstnanci si doplnili vzdělání a znalosti podle potřeby formou rekvalifikací, kurzů, seminářů.

1.2.4 Financování služby

Tabulka 4: Přehled financování Domova pro malou skupinku dětí zařízení B

položka:	přibližná částka v Kč:
náklady na pořízení jednoho domku včetně koupě pozemku a výstavby	10 755 257
náklady na kompletní vybavení jedné domácnosti	557 079
pořizovací náklady celkem:	11 312 336
Současné měsíční provozní náklady jednoho domku pro 6 dětí činí:	
plyn	5 618
el. energie	2 597
voda	1 417
personální zabezpečení	212 000
výdaje celkem:	221 632
měsíční výdaje na jedno dítě:	36 940

1.2.5 Příprava dětí

Pracovníci se zaměřili na přípravu, která měla zajistit především bezpečí z hlediska psychického a zdravotního stavu dětí. Pracovníci ve spolupráci s organizací Lumos vytvořili dětem audio příběhy, které jim přehrávali. Alternativní příběhy, které klíčoví pracovníci svým dětem nahráli, seznamovaly děti s tím, jak vše proběhne a jak budou po přestěhování bydlet. Poslech známého hlasu a opakování informací o tom, co dítě čeká, podporovalo u dětí pocit stability a bezpečí. Dětem se začaly zhruba 6 měsíců před stěhováním vyrábět tzv. kufříky bezpečí. Kufříky bezpečí jsou symbolickými kufry na cestu do nového bydlení, kde by děti měly mít vše, co by jim mohlo uspokojit potřebu bezpečí a jistoty.

Obrázek 17: Kufřík bezpečí pro dívku, která se připravuje na stěhování.



Kufry obsahovaly např:

- **Kniha Stěhování do nového domova**, která může pomoci připravit děti v ústavní péči na změny, které nastanou po stěhování do nového domova,

Obrázek 18: Ukázka dvojstrany komunikačního pasu.

<p>O mně...</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jmenuji se Klára • Je mi 9 let • Bydlím ve velkém domově s ostatními dětmi v Přelouči   <ul style="list-style-type: none"> • Chodím do školy v našem domově 	<p>Lidé kolem mě...</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mám velkou kamarádku Anetu, která za mnou chodí • Oblíbila jsem si jednu tetu paní Novotnou • Komunikační knížku s obrázky mě učí používat Verča   
---	---

Obrázek 19: Kniha Stěhuji se.



- **Komunikační pas** připravený s dítětem, který interaktivním způsobem podává zprávy o dítěti, jeho schopnostech, komunikačních dovednostech a poskytuje tak první a základní informace o dítěti.
- **Malé zrcátko**, které pomáhá dětem s vlastním sebeurčením. Děti s těžkým zdravotním postižením nemají dostatek příležitostí sledovat své tváře.
- **Fotoalbum** pro uchování paměti na místa a osoby, se kterými se dítě setkávalo v předchozím umístění, aby bylo udrženo kontinuum.
- **Hračka z původního zařízení** je něco, co může pro dítě hodně znamenat, také funguje jako symbol minulosti.
- **Nová hračka** jako symbol nového místa, nové části života, která začne na novém místě.
- **Dětský hrnek** z původního prostředí, na který je dítě zvyklé, jako symbol opakování a pokračování

- **Jednostránkový profil**, který přináší základní informace o dítěti, co má rádo, nemá rádo, jaké jsou oblasti, ve kterých je třeba dítě podporovat.
- **Sociální příběh** vypracovaný ve spolupráci s dítětem. Obsahuje nejdůležitější momenty ze života dítěte, především části, které dítě považuje za nejdůležitější. V novém umístění budou lidé, kteří neznají celý tento příběh a nebudou ho moci připomenout dítěti, má proto pomoci udržet kontinuitu a vzpomínky dítěte. Na druhé straně je to také nástroj, jak se noví pečovatelé, učitelé a další důležití lidé v okolí dítěte o něm mohou dozvědět více.

Obrázek 21: Jednostránkový profil.



Obrázek 20: Ukázka ručně vyrobeného sociálního příběhu.



- **Věci podporující uchování paměťových stop** (smyslové hračky, vonné polštáře, vonný olej, paměťová nádoba, oblíbená hudba dítěte, mobilní telefon, krém na ruce, sprchový gel). Prakticky cokoliv, co je dítěti známé a co mu může pomoci co nejlépe překonat tuto změnu.



Uchování paměťových stop je naprosto zásadní u dětí s vyšší mírou podpory, které potřebují, aby příprava na přemístění probíhala skrze stimulaci co nejvíce smyslových vjemů. Smysly jsou pro tyto děti zásadními komunikačními kanály a známé smyslové zážitky v novém prostředí mohou v dětech vyvolávat pocity bezpečí.

Obrázek 22: Pomůcka pro stimulaci smyslových vjemů – čich.



Pracovníci byli seznámeni s technikami, jak vybrat nejlepší komunikační kanál pro dané dítě a přizpůsobit podle něj individuální přípravu. Během přípravy je třeba zachovat dítěti stabilní prostředí a podněty, které může vnímat. Například pokud dítě reagovalo dobře na hlas své klíčové pracovnice, mělo svůj oblíbený krém a vždy před spaním mu hrála stejná melodie, snažili se pracovníci všechny tyto podněty zařadit intenzivněji do přípravného programu a stejně intenzivně dítě stimulovat v neméně důležité adaptační fázi v novém prostředí.

Pracovníci s dětmi několikrát navštívili stavbu, aby děti viděly, co se děje a připravuje.

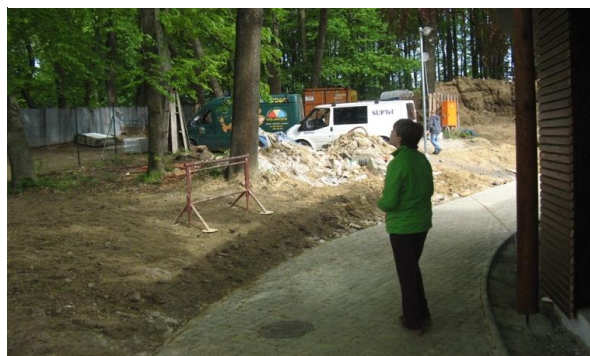
„Děti se byly několikrát podívat na nový domov během stavby, a hlavně jsme jim vše vysvětlili“ (pracovnice přímé péče).

Pracovníci se dětem věnovali individuálně a podle jejich potřeb i vybavili pokoje.

Samotná realizace přemístění trvala přibližně 3 týdny.

Stěhování začalo až ve chvíli, kdy bylo vše dovybaveno a uklizeno. Začalo se přibližně s týdenním předstihem se stěhování materiálu, oblečení a osobních věcí dětí. Postupně v jeden den se nastěhovaly děti společně do jedné nové domácnosti. Děti tak měly oběd ještě ve „starém“ a večeři již v „novém“. 25. 8. 2016 proběhla první směna pracovníků v nových domácnostech.

Obrázek 23: Návštěva stavby domku.



Podrobná příprava časového harmonogramu je velmi důležitá pro pocit bezpečí jak pro děti, tak pro personál. Jasný přehled v tom, co má být kdy uděláno a kým, minimalizuje stres, spojený s tak zásadní změnou.

1.2.6 Příprava pracovníků

Pracovníci byli před stěhováním podporováni zejména poskytnutím odborného vzdělávání, profesionálním přístupem, ale hlavně zájmem svého vedení. Tým pracovníků byl pravidelně informován o výstupech z transformačního týmu, který byl zřízen na kraji v rámci transformace. Vzhledem k projektovému nastavení, bohužel, nebylo pracovníkům ani dětem umožněno, aby se zapojili do připomínkování architektonického návrhu.

Obrázek 24: Vzdělávání pro pracovníky – téma spolupráce.



Je velmi důležité zapojit pracovníky do procesu plánování. Pracovníci děti dobře znají a jsou pro děti často těmi nejbližšími lidmi. Mohou zajistit, že nebudou během procesu přehlíženy potřeby dětí.

Vzdělávání v rámci transformačního projektu probíhalo pouze pro pracovníky v přímé péči u dospělých. Vzdělávání cílené na děti bylo zajištěno organizací Lumos. Pracovníci prošli několika semináři zaměřenými na přípravu dětí na přemístění a seznámili se s praktickými nástroji, které lze využít během přípravy dětí. Společná práce na alternativních nástrojích, interaktivních knihách, pracovních listech, audio a video nahrávkách byla důležitá pro stmelení týmu.

Pracovníci potřebovali nejprve zpracovat změnu sami v sobě, aby mohli být dostatečnou oporou pro děti.

„Nejtěžší bylo to, jak děti vnímaly, že se všechno balí, že se něco děje, něco velkého se chystá“ (vedení přímé péče).

Nejčastější obavou personálu bylo, že děti jdou do úplně nového neznámého prostředí a že nezvládnou vše zorganizovat tak, aby to klaplo. Bylo pro ně také velmi těžké rozloučit se s prostředím, na které byli zvyklí, obávali se ze změn chování u dětí i toho, jak zvládnou svoji novou práci, která bude obnášet mnohem více zodpovědnosti a samostatnosti v oblasti zajištění bezpečí dětem. Do vzdělávání byly proto zařazeny i sebezkušenostní techniky, kdy měl tým možnost si vyzkoušet, proč některé děti mohou reagovat určitým způsobem, jaké to je využívat jen některé smysly, či se naladit na prostředí, které děti v „jejich světě“ obklopuje. Důležitým cílem vzdělávání bylo i sjednocení přístupu v péči o děti a vybudování silného a stabilního týmu. Právě příprava nejen jednotlivých pracovníků, ale budoucího týmu jako celku se ukázala jako klíčová.



Nejprve si změnu potřebují zpracovat sami zaměstnanci, zbavit se svých obav, pochopit, proč se vše děje. Pokud je možné pracovat s týmem lidí, kteří budou pečovat o děti v nové službě, již s předstihem, mohou se pracovníci lépe poznat, vzájemně podpořit, nastavit si pravidla pro chod nové služby, soustředit se na sjednocení přístupu péče o děti, zaměřit se na to, jak nepřenést do nové služby institucionální prvky. Pokud jsou do nové služby přijímáni noví pracovníci, je důležité, aby mohli trávit čas s dětmi ještě před stěhováním, aby měli možnost se s dětmi seznámit a mohli začít budovat vzájemný vztah. V procesu změny musíme mít v první řadě na paměti potřeby a pocity dětí, ale pro úspěšnou změnu musíme myslet i na zaměstnance, aby se cítili jisti, že zvládnou péči o děti i v novém prostředí.

„Hodně nám pomohlo vzdělávání, jak připravit děti, ale i to, že jsme si to mohli sami promyslet“ (pracovnice přímé péče).

Vedení zajistilo pro pracovníky v nové službě i nadále pravidelné porady a další vzdělávání zaměřené na podporu soběstačnosti dětí a zapojování dětí do rozhodování.

1.2.7 Rok poté

Všechny děti se dobře adaptovaly. Více využívají možnosti, které jim nové bydlení umožňuje. Díky spolupráci s místním Domem dětí a mládeže se podařilo integrovat dvě děti do zájmových kroužků mezi děti z komunity. Aby byly i děti s vysokou mírou podpory více začleněny do komunity, jsou plánované další volnočasové aktivity. Děti dělají pokroky v komunikaci a jsou samostatnější.

Před přestěhováním se pracovníci obávali, že malá zahrada nebude skýtat dostatečný prostor pro děti. S ročním odstupem se shodují, že skutečnost, že zahrada je menší než zahrada dřívější, je nutí chodit víc na vycházky ven. Děti navazují na veřejných hřištích nové vrstevnické vztahy. Pro domek je denně k dispozici automobil, takže je možné ho využít ihned a jet i na výlet podle nálady dětí.

Klíčoví pracovníci vědí, jaké cíle mají děti ve svých IPOD, a společně směřují k jejich naplňování. Do celého procesu je aktivně zapojena sociální pracovnice zařízení, která má každé 3 měsíce konzultace s klíčovými pracovníky. U některých dětí se díky příjemnějšímu domácímu prostředí v nové službě daří zvyšovat intenzitu kontaktu s jejich rodinou. Byla přijata nová pracovnice na aktivizaci dětí. Děti tak mají více pozornosti a stále nové nástroje a hravé metody, které je aktivizují a rozvíjejí zároveň. Pracovníci byli seznámeni s aktivizačními technikami, pomůckami a metodami pro děti se zdravotním postižením, které pomáhají dětem rozvíjet v oblasti jemné a hrubé motoriky, smyslového vnímání a nácviku sebeobsluhy. Stručně řečeno, jsou zde noví zaměstnanci, nové techniky pro práci s dětmi, stejně jako mnohem individualizovanější přístup k dětem. To vše se zrcadlí ve vývoji a naplňování potřeb dětí.



Je důležité si uvědomit, že podpora a příprava pracovníků nekončí přestěhováním do nové služby. Je nutné zajistit kontinuální metodické vedení a motivovat zaměstnance v tomto tématu. Proto je dobré mít pro každý tým pracovníků v malé pobytové službě pracovníka, který je podporuje v rozvoji, dává zpětnou vazbu a sleduje, zda služba skutečně maximálně naplňuje individuální potřeby dětí. Podpora zaměstnanců může být poskytována formou externí supervize, přes intenzivnější podporu až po průběžné školení zlepšující technické dovednosti zaměstnanců, jejich odbornost i schopnost vcítit se do potřeb dětí.

To, že se pracovníci budou cítit podpořeni a oceněni, zajistí, že tým bude stabilní a zaměstnanci se budou cítit lépe a nebudou ze služby odcházet. Časté změny v týmu mohou být pro děti zdrojem stresu a mohou se negativně odrazit na jejich chování.

1.3 Malá pobytová služba – zřízení C

1.3.1 Popis původní pobytové služby

1.3.1.1 Děti, které se stěhovaly do prvního bytu

Všechny děti měly nařízenou ústavní výchovu, dvě děti byly zařazeny v registru pro mezinárodní adopci, ale nebyly umístěny.

Mateřské zařízení, ze kterého se děti stěhovaly, se nachází ve vesnici vzdálené šest kilometrů od města. Domov tvoří několik objektů. Nejprve byly všechny děti v jednom pokoji, poté měli chlapci a dívky pokoje samostatně. Děti neměly své vlastní sociální zařízení.

Celkem žilo v zařízení přibližně 90 uživatelů, z toho od roku 2013 celkem 4 děti žijící ve stejné budově, ale v částečně oddělené domácnosti od dospělých klientů.

Obrázek 25: Domov sociální péče – místo původního pobytu.



Od dubna 2013 byl u těchto dětí již nastavený režim tak, že v domácnosti sloužili vždy 2 pracovníci na 4 děti ve směně. Byl vytvořen tým, který následně s dětmi přešel do bytu. Děti dojížděly každý den do speciální školy. Jezdily občas na výlety. Žádné kroužky nenavštěvovaly. Jedno z dětí chodilo na logopedii a na rehabilitaci.

1.3.1.2 Děti, které se stěhovaly do druhého bytu

Děti žily před stěhováním v tréninkové dětské domácnosti v DOZP. Všechny děti měly nařízenou ústavní výchovu. Domácnost v DOZP byla uzpůsobena a vybavena pro děti. Ve dvousměnném provozu se zde střídalo 8 pracovníků v sociálních službách. Ve směně byla vždy jedna pracovníce v sociálních službách a jedna vychovatelka. Vzhledem k omezenému počtu pracovníků na skupinu a tomu, že domácnost byla složena pouze z předškolních dětí, nebyl téměř žádný prostor pro individuální vzdělávací práci s dětmi, protože většinu dne děti trávily ve skupině hraním, odpočinkem a procházkami do okolí. Při aktivitách venku se setkávaly hlavně s ostatními dospělými klienty v areálu zařízení.

1.3.2 Průběh transformace a vzniku nové služby

Příslušný kraj realizoval od 1. 4. 2011 do 31. 3. 2013 projekt „Podpora plánování a transformace sociálních služeb v kraji“. Mezi zapojenými zařízeními byl i DOZP, který nyní provozuje zmiňované byty.

V rámci transformace zařízení odešla řada dospělých klientů do chráněného bydlení, a přitom se zrodil nápad zřídit byt i pro dětské uživatele. Od září 2013 byl v provozu první byt pro 4 děti s mentálním postižením. S dětmi odešli i někteří pracovníci z týmu, který se o děti staral v původní službě.

Vzhledem k úspěšnému fungování služby DOZP v bytě 1 se vedení rozhodlo v únoru 2016 otevřít další byt, tentokrát pro děti předškolního věku. Oba byty pro děti byly převedeny pod původní, nyní transformované zařízení jako služba DOZP.

Uvést do provozu byt v běžné zástavbě ve městě s sebou neslo mnoho úskalí a náročných vyjednávání. Jelikož proces shánění bytů byl velmi podobný, uvádíme pouze postup u bytu 2.

Nejprve bylo třeba sehnat volný byt k pronájmu od fyzické osoby. Bylo kontaktováno mnoho realitních kanceláří a poté se konaly schůzky s majiteli bytů. Často se vedení potýkalo s odmítnutím kvůli nedostatku informací a ze strachu, že „*když tam budou bydlet děti s postižením, mohou byt rychleji poničit a opotřebovat*“ (vedení zařízení). Cílem bylo pronajmout byt v centru a nikoli na okraji města, aby byla zajištěna dobrá dostupnost nejen do školy, ale i do dalších návazných služeb a volnočasových aktivit. Jakmile se podařilo najít vhodný byt, dohodla se nájemní cena a pokračovalo se vybavováním bytu. Poskytovatel se přihlásil jako plátcem vody, elektřiny a plynu. V bytě byla pouze vestavěná kuchyňka s myčkou a sporákem s troubou. Všechno ostatní bylo třeba zakoupit.

„Vzali jsme dvě velká auta a udělali tři velké nájezdy do lkey a nakoupili všechno možný, naši chlapi to pak sestavili a bylo to“ (vedení zařízení).

Vybavení vybírala vedoucí zařízení DOZP ve spolupráci s dalšími vedoucími pracovníky. Ohledně ceny měl poslední slovo pan ředitel. *„Kupovali jsme nový nábytek, rostoucí postele, matrace, polštáře, peřiny, povlečení, přebalovací pult, nábytek pro zázemí pro pracovníky, poličky, stoly a židle. Dětem se vybíraly hračky, svítidla, žaluzie do oken. Ledničku jsme převezli z cvičné domácnosti a koupila se pračka se sušičkou“* (vedení zařízení). Na zařízení ani vybavení bytu nebyla poskytnuta žádná speciální dotace, ale vše bylo financováno z rozpočtu DOZP.

„Mohli jsme si vybrat, co jsme chtěli, jediným omezením byly finance. Byt nepodléhá žádnému projektu, takže možná proto to bylo jednodušší, protože kdybychom pod nějaký projekt spadali, tak asi ještě dneska nemáme otevřeno“ (vedoucí přímé péče).

„Vedoucí bytu dokupovala běžné věci do bytu, které se jim hodily, třeba batohy. Dvě pracovnice chodí se čtyřmi dětmi na nákup a z toho mají jedno dítě v kočárku a ostatní za ruce a k tomu je nemožné mít nákup v ruce“ (vedení zařízení).

Vzhledem k tomu, že se vedení zařízení snažilo, aby adaptace dětí v novém bytě, domě i okolí byla co nejpřirozenější, jednali tak, jak by jednal každý jiný nájemník bytu.

Neproběhlo žádné informování sousedů předem ani medializace, že se do bytu budou stěhovat „ústavní“ děti s postižením. Po otevření bytu zde byla pouze natočena reportáž pro regionální televizi za účasti zástupců z kraje.

„Tyhle děti jsou vždycky vidět, spousta lidí si jich všimá, a jakmile do malého sídliště zasadíte čtyři děti, které jsou odlišné, tak je všichni hned vidí. Pracovnice musí působit naprosto přirozeně, jako by to byly jejich děti“ (pracovnice přímé péče).

Komunikace se sousedy záměrně neproběhla předem, aby se zařízení vyhnulo zbytečnému strachu z neznámého ještě dřív, než se děti do bytu nastěhují. Výhodou bylo, že v domě již bydleli dva dospělí uživatelé v chráněném bydlení. Zpočátku to bylo náročné, jelikož děti byly hlučné a bylo nutné řešit drobné sousedské spory, ale vše se nakonec usadilo.

Obrázek 26: Pokoj v tréninkové domácnosti v původním zařízení.





Výhodou nájemního bytu je nejen rychlejší zřízení a realizace samotné pobytové služby, než je tomu u výstavby nového domku, ale nájemní byt znamená i méně náročnou údržbu. Technické problémy řeší majitel domu, odpadá tak složité řešení oprav, jako je výměna kotle apod. Většina zařízení například právě výměnu kotle musí řešit formou vypsání výběrového řízení a celá oprava se tím neúměrně prodlužuje, nebo musí zaměstnávat pracovníka údržby a tím zvyšovat provozní náklady. Zodpovědnost za údržbu a opravy v bytě tedy nenese zařízení, ale majitel pronajatého bytu.

Tabulka 5: Časový harmonogram vzniku bytu č. 2.

fáze:	délka trvání:
hledání vhodného bytu	2 měsíce
vyřízení všech náležitostí	týden
příprava personálu	měsíc před stěhováním (u bytu č. 2)
příprava dětí	děti byly sestěhovány do tzv. tréninkové domácnosti, kde si zvykaly na společné soužití ve skupině i s personálem, který se s nimi stěhoval společně
vybavení domácností	měsíc
stěhování osobních věcí, technického vybavení, hraček	2 dny příprava a balení, 1 den stěhování
stěhování dětí	1 den
adaptace do stavu „normálu“ u personálu	3 měsíce
adaptace do stavu „normálu“ u dětí	2–6 měsíců, u někoho déle

1.3.3 Popis nové služby

Byt 1

Děti žijí ve staré zástavbě poblíž centra (město má zhruba 20 tisíc obyvatel). Obývají prostorný nájemní byt 3+1 s velkými místnostmi. Děti mají k dispozici kuchyň, koupelnu s vanou, společný obývací pokoj a dva dětské pokoje.

Obrázek 27: Dětský pokoj – byt 1.



1.3.3.1 Skupina dětí žijících v bytě 1

Bydlí zde v jednom pokoji dvě dívky ve věku 12 a 13 let a ve druhém dva chlapci ve věku 11 a 14 let. Všechny děti vyžadují střední míru podpory. Jedna dívka se špatně pohybuje po schodech a pro delší přesuny využívá invalidní vozík. Jeden chlapec komunikuje verbálně a je velmi šikovný v oblasti sebeobsluhy. Jedna dívka a jeden chlapec mají poruchu autistického spektra (PAS).

Byt není nijak nově rekonstruován a je vybaven běžným nábytkem, který byl v době zařizování k dispozici. Dětské pokoje jsou uzpůsobeny adekvátně věku a zájmům dětí. V obývacím pokoji mají společné hračky, pohodlnou sedačku, závěsnou houpačku. Každé dítě má svůj osobní prostor, stůl, skříňky, hračky.

Službu poskytuje osm pracovníků. Dvě jsou na denní službě a jedna na noční službě. Dvě pracovníce jsou vychovatelky, tři pracovníce v přímé obslužné péči (PSS¹) a tři ve výchovné nepedagogické činnosti (dále jen ZVNČ²). Vychovatelky pracují na denní směnu a mají středoškolské vzdělání. PSS pracují na denní a noční službu. Jedna z pracovníků je stanovena vedoucí bytu, která má větší pravomoci, kompetence a odpovědnost. Tým pracovníků se schází na pravidelné měsíční porady, které vede vedoucí bytu.

Děti chodí do školy každý den do 11.40, pouze jedna dívka chodí dvakrát v týdnu na jednu vyučovací hodinu. Děti jsou podle individuálních potřeb doprovázeny pracovníci. Jeden z chlapců zůstává ve škole v pondělí a ve středu do 12.30, kdy má počítačový nebo divadelní kroužek. Jeden chlapec chodí do Domu dětí a mládeže, kde navštěvuje keramický kroužek, a jednou týdně chodí cvičit do Sokola. Dle možností navštěvuje příměstské tábory. Děti chodí do kina, divadla, do bazénu, knihovny a na koupaliště nebo navštěvují dětskou hernu.

Obrázek 28: Pohled do obývacího pokoje – byt 1.



Vyrůstat v bytě znamená pro děti možnost individuálního přístupu v maximální možné míře. Služba je nastavena dle potřeb daného dítěte tak, že každé dítě může v doprovodu pracovníce docházet do školy, do kroužků či jiných zájmových aktivit. Aktivita je zvolena podle možností a preferencí dítěte. Pro personál to znamená přizpůsobit své pracovní postupy dítěti a ne naopak, jak tomu bývá v ústavním zařízení, kde se aktivity dítěte přizpůsobují chodu zařízení či potřebám většiny.

Kromě toho pracovníci pořádají výlety. Ty se musí vzhledem k plánování financí a zajištění auta plánovat předem.

„Oni vydrží třeba hodinu jezdit vlakem nebo autobusem, protože je to prostě baví. To bychom nikdy nezjistili, kdybychom tady nebyli“ (pracovnice přímé péče).

Pracovnice se snaží děti zapojovat do chodu domácnosti. Učí se vařit, oblékat se, uklízet si špinavé prádlo, pomáhají při úklidu, převlékání postelí, utírání nádobí. Chodí pravidelně nakupovat potraviny, oblečení a drogeristické zboží.



Cílem malé pobytové služby je nejen přiblížit vnitřní prostředí služby co nejvíce rodinnému životu, ale i začlenit děti do běžného života venku v komunitě tak, jak by se to dělo i v rodině. Proto je využívání místních zdrojů (místní doktor, kroužky v zájmových střediscích, výlety veřejnou dopravou) nejen finančně výhodné (není třeba zajišťovat extra službu jen pro jedno nebo málo dětí), ale především důležité a nezbytné pro rozvoj dovedností dětí a jejich zdárné začlenění do společnosti.

¹ Jedná se o pracovníka, který splňuje podmínky dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Pracovník má v náplni práce převážně přímou obslužnou činnost. Tato pozice je zařazena do 5. platové třídy.

² Jedná se o pracovníka, který musí splňovat podmínku maturitní zkoušky v jakémkoli oboru a absolvování kvalifikačního kurzu Základní výchovná nepedagogická činnost. Pracovníci mají v náplni práce mimo zajištění základních potřeb klientů i rozvíjení a nácvičky různých dovedností. Tato pozice je zařazena do 7. platové třídy.

Byt 2

Byt je situován v centru stejného města v nízkopodlažním bytovém domě. Jedná se o nájemní byt o rozloze 3+1. Byt je nově zrekonstruovaný a kompletně nově vybavený. K dispozici je kuchyň, koupelna, společenská místnost a dva dětské pokoje. Dětské pokoje jsou vybaveny nábytkem, rostoucími postelemi a hračkami přiměřeně věku dětí.

Obrázek 29: Pohled do obývacího pokoje – byt 2.



1.3.3.2 Skupina dětí žijících v bytě 2

V bytě bydlí jedno dítě tříleté, dvě čtyřleté a jedno sedmileté. V jednom pokoji bydlí dva chlapci a ve druhém dvě dívky. Všechny čtyři děti vyžadují střední míru podpory. Všechny děti komunikují neverbálně a potřebují podporu v oblasti sebeobsluhy.

„Tady je to přirozenější, cítím se tu lépe, jako doma. Dobře se domluvíme v týmu a je to, jako když jsou to naše děti a střídáme se tu s kámoškou. Můžeme se jim individuálně věnovat“ (pracovnice přímé péče).

V současné době zde pracuje osm pracovníc. Čtyři z nich jsou pracovníce ZVNČ a čtyři jsou PSS. Vedení plánuje stejnou personální strukturu jako v prvním bytě. Jelikož jsou děti v předškolním věku, odpovídá tomu i režim v bytě. Pracovnice mají harmonogram dne, ale jaké vymyslí za aktivity a náplň dne pro děti, je zcela v jejich kompetenci.

„Děti ráno v pohodě vstanou, nasnídají se, hrají si a odpoledne chodí třeba na vycházky nebo jezdí na výlety“ (pracovnice přímé péče).

Den a jednotlivé činnosti lze přizpůsobit dětem podle jejich individuálních potřeb.

„A on se v klidu nají, až všichni odejdou. Zrovna se mu chce jíst samotnému, chce mít na to klid. Prostě jako doma a bude si u toho sedět, jak dlouho chce a nevzteká se.“ (pracovnice přímé péče).

Zařízení vede jednání o integraci dětí do běžných mateřských škol alespoň na několik hodin týdně. Nejstarší chlapec navštěvuje základní školu speciální. S dětmi se chodí často ven. Reakce okolí jsou stále pozitivní i vyhýbavé, sousedé si zvykají.

Obrázek 30: Pokoj dětí – byt 2.



Praktické informace:

- Podávání léků zajišťuje vedoucí oddělení péče. Léky se uchovávají v uzamykatelném trezoru.
- Na denní směně je vždy jedna PSS a jedna ZVNČ nebo vychovatelka.
- Minimálně jednou měsíčně probíhají pravidelné porady celého týmu pracovníků.
- Je jasně stanovený řád, pravidla a postupy pro pracovníky včetně popisu jednání v krizových situacích.
- Rychlá forma komunikace mezi pracovníky, menší tým a malý počet dětí umožňuje snadné předávání informací.
- Dobrá koordinace a organizace všech pracovních povinností zajišťuje bezproblémový chod služby.

Pro ilustraci uvádíme jen **krátký výčet toho, co vše obnáší práce v bytě s dětmi:**

- Doprovázení dětí do školy a ze školy (individuálně dle rozvrhu dětí).
- Doprovázení dětí na kroužky a zpět (individuálně).
- Doprovázení k lékaři.
- Denní nákupy potravin.
- Týdenní vyúčtování (zálohy na potraviny, drobná vydání).
- Péče o oblečení a prádlo dětí, praní, žehlení, povlékání postelí.
- Běžný pravidelný úklid.
- Příprava jídla (snídaně, svačiny, večeře).
- Zajišťování odpoledních aktivit, výletů, her, zábavy pro děti.
- Jeden na jednoho – jeden pracovník je klíčový jen pro jedno dítě.
- Individuální přístup – každý může mít jiný program dne, jinou školu, svůj čas na aktivity.



Jak jsme již zmínili, transformace nespočívá v tom, že se děti přestěhují do „domků“, ale zahrnuje celý soubor změn, který má vést ke zkvalitnění života dětí a přiblížení se způsobu života dětí v rodinách. Je proto třeba myslet i na změnu v přístupu k dětem ze strany pracovníků, kteří se o děti starají. Každá změna je dlouhodobý proces a nejtěžší je změna lidského myšlení. Asi největší změnou v poskytování služby je míra zodpovědnosti každého pracovníka, který musí být vždy schopen jednat a rozhodovat se sám za sebe. Pracovníci by na tuto změnu měli být dobře připraveni a dostat potřebnou míru podpory.

„Rozhodujeme se sami. Když se něco stane, prostě zavolám sanitku, pošlu vedení sms, co se stalo, a jedeme do nemocnice. Pak napíšu, jak jsme dopadli. Hotovo. Ale to se lidi musí taky naučit“ (pracovnice přímé péče).

1.3.4 Financování služby

Zde uvádíme hrubé provozní náklady služby. Vycházeli jsme pouze z údajů, které nám poskytlo zařízení. Vedení zařízení uvádí, že „byty se daří finančně udržet, jelikož spadají pod velké zařízení, které je zřizované krajem. Pro zařízení to proto není tak velká finanční zátěž jako pro menší příspěvkové organizace“ (vedení zařízení).

Tabulka 6: Přehled financování bytů.

položka:	přibližná částka v Kč:
náklady na pořízení bytu	byt je v nájmu od fyzické osoby
náklady na kompletní vybavení bytu č. 1	140 000
pořizovací náklady celkem:	140 000

Současné měsíční provozní náklady bytu č. 2	
nájem	10 000
voda	1 700
el. energie	1 600
plyn	2 770
personální zabezpečení (3 PSS-ZVNC, 3 PSS, 2 vychovatelé)	120 000
drobné vydání	500
výdaje celkem:	136 570
měsíční náklady na jedno dítě:	34 142

Současné měsíční provozní náklady bytu č. 1	
nájem	7 000
voda	1 200
el. energie	1 300
plyn	2 400
personální zabezpečení (4 PSS-ZVNC, 4 PSS)	100 000
drobné vydání	500
výdaje celkem:	117 320
měsíční náklady na jedno dítě:	29 330

1.3.5 Příprava dětí

Byt 1

Před stěhováním byly dvě děti přestěhovány asi na půl roku do společné domácnosti v zařízení. Během této doby měly děti možnost se alespoň trochu poznat. Příprava dětí byla minimální. Skupina dětí se byla jednou podívat v bytě. Děti nebyly zvyklé vycházet příliš často mimo zařízení kromě dovážení do školy ve městě. Návštěva města a příliš mnoho nových vjemů byly a jsou pro některé děti velmi náročné.

„Mysleli jsme si, že u některých bude stěhování dobré, ale ony nemají změny rády. Nic neznaly, nechtěly chodit ani do školy“ (pracovnice přímé péče).

Stěhování do bytu proběhlo v září 2013. V jeden den se odstěhoval nábytek a osobní věci dětí, další den se stěhovaly děti. Byt nebyl úplně dovybavený, hodně věcí chybělo a doplňovány byly až během provozu. Vedení chtělo realizovat přemístění do nového bytu co nejdříve, a to i za cenu stěhování do ne zcela vybaveného bytu. Na druhou stranu získaly pracovnice v bytě větší prostor dovybavit domácnost podle potřeb dětí i pracovníků.

Byt 2

Do druhého bytu přecházely čtyři děti předškolního věku, které už rok před stěhováním žily ve společné domácnosti v rámci zařízení.

Další speciální příprava či seznamování s novým prostředím v podobě návštěvy bytu před stěhováním neproběhla. V té době si pracovníci ještě zcela neuvědomovali důležitost přípravy právě u dětí s postižením

Samotné stěhování byla jednorázová velká akce, jelikož v bytě již bylo vše nachystané včetně osobních věcí a hraček. Stěhování probíhalo 1. 2. 2016 a dva dny před tím pracovníci vše zabalili do krabic, vzali dvě velká auta, jedno osobní auto a všichni včetně údržbářů vozili krabice. Děti se přestěhovaly ve stejný den po obědě. Děti si s sebou braly své hračky, oblíbené plyšáky. Společně s dětmi však odcházely současně všechny pracovnice z dětské domácnosti, které tak mohly předat informace o dětech ostatním novým kolegům a zároveň měly děti u sebe stále známé osoby.



Každá změna je pro děti s vyšší mírou podpory a pro malé děti velmi stresující. Je nezbytné a velmi důležité děti na změnu připravit, aby byl stres co nejmenší. Pro některé děti by přemístění bez přípravy mohlo mít velmi negativní dopady, které by mohly mít i dlouhodobé následky. I s menšími dětmi, stejně tak jako s dětmi s vysokou mírou podpory a neverbální komunikací, se dá pomocí komunikačních pomůcek a postupů na přípravě pracovat. Některé z těchto nástrojů jsou pro příklad uvedeny i v této brožuře. Osvědčilo se, když byly děti již před přestěhováním co nejvíce seznámeny s novou domácností, s lidmi, které budou mít okolo sebe, a s pokojíčkem, v kterém budou bydlet. U dětí s vysokou mírou podpory je vhodné využít smyslové zážitky. Děti se v novém domově cítí bezpečněji, když uslyší stejnou hudbu, mají stejné hračky, ložní prádlo, hygienické prostředky, krémy na ruce pro pečovatele atd. Také stejné postupy během dne a noci dětem velmi pomáhají přijmout změnu.

1.3.6 Příprava pracovníků

Byt 1

Během přípravné fáze při vzniku chráněného bytu neprobíhala téměř žádná speciální příprava pracovníků. Do bytu přešli pracovníci z předchozí domácnosti dětí, nově nebyl nikdo přijat. Během tvorby transformačního plánu proběhlo několik školení, ale nijak blíže zaměřených na práci s dětskými uživateli. Cílem vzdělávání zaměstnanců bylo naučit pracovníky, jak má fungovat domácnost mimo instituci a jak předcházet přenosu ústavních prvků do nové domácnosti. Dále pak se pracovníci účastnili vzdělávání v individuálním plánování, komunikaci, a zejména v transformačním procesu sociálních služeb.



Pokud do nové domácnosti přicházejí zaměstnanci, kteří mají zkušenost s prací ve velkém zařízení, je riziko, že zažité způsoby práce budou přeneseny i do nového typu služby. Důsledkem toho nedochází k deinstitucionalizaci v pravém smyslu, ale jde pouze o zmenšení kapacity. Transformace neznamená jenom stěhování dětí do malé domácnosti, ale také zvyšování kvality poskytované péče směrem k naplňování individuálních potřeb každého dítěte. Je proto třeba zaměřit vzdělávání na způsoby práce, které v sobě nenesou ústavní prvky.

Pracovníci měli možnost navštívit dvě zařízení pro dospělé s ukázkou dobré praxe v transformaci. I když byly tyto služby určeny pro dospělé (v té době nebyly k dispozici obdobné služby pro děti, které by bylo možné navštívit), dalo jim to představu, jak by tato služba měla vypadat. Obzvláště přínosná byla příležitost promluvit si se zaměstnanci ve službě.

Většina z pracovníků deklarovala, že příprava spíše neproběhla, byla chaotická, vše probíhalo narychlo. Stěhování proběhlo více méně ze dne na den.

„My jsme si přípravou neprošli. Nás do toho hodili a plavte. Já jsem jeden den sloužila ve velkém a druhý den už tady v bytě“ (pracovnice přímé péče).

Vznik prvního bytu pro děti probíhal současně se vznikající novou službou chráněného bydlení pro dospělé uživatele, a tudíž byl v podstatě pilotem pro celé zařízení.

„I když lidi dělali v zařízení, měli by se připravit na práci v bytě, protože je to úplně jiná práce a neznamená, že to tam zvládnou. V zařízení měli zdravotní sestru, sociální pracovníci a vždycky věděli, za kým můžou jít. My to nemáme. Můžeme maximálně někomu zavolat, ale jinak si děláme všechno sami“ (vedoucí sociální pracovnice).

Pracovníci se nejvíce obávali změny prostředí. Měli často málo informací a také strach, že byt není dostatečně vybaven a připraven na stěhování.

„My jsme se museli všechno naučit, vůbec ten řád a systém. Co a jak se bude dělat. Komunikace je velmi důležitá“ (vedení bytu).



Je přirozené, že zaměstnanci mají strach z nového, jak se jim povede, jak bude nová služba fungovat, jak mohou dělat svou práci, na koho se mohou obrátit o radu nebo pomoc apod. Obavy zaměstnanců často přecházejí na děti, i když se je snažíme chránit. Příprava pracovníků a dobrá komunikace s vedením je proto stejně důležitá jako příprava dětí.

Pracovníci se zpětně shodli, že dobrá příprava týmu je nutná. Je třeba zajistit pro pracovníky školení, semináře, na kterých by měli možnost se stmelit, sjednotit a pomoci překonat obavy. Jako nezbytnou vnímají následnou podporu v podobě konzultací nebo supervize.

„Do bytu přišlo osm lidí, někteří se neznali, i když jsme byli z jednoho zařízení. To bylo hrozně náročné“ (pracovnice přímé péče).

Byt 2

U druhého vznikajícího týmu bylo již možné přípravu lépe promyslet a inspirovat se chodem fungujícího bytu. Tým nových pracovníků již rok předem pracoval s dětmi v cvičné domácnosti a vedení tak mohlo dobře zvážit personální zajištění nového bytu. Vedení považovalo za stěžejní, aby v týmu byli pracovníci, kteří děti znali.

Příprava pracovníků probíhala formou stáží v již zavedeném bytě. Po dobu jednoho měsíce po přestěhování byla v novém bytě na denní směně přítomna vedoucí prvního bytu, která nové pracovníky zaučovala a předala jim všechny potřebné informace a praktické rady.

„Pracovníci v novém bytě prostě jen najely na systém, který nám už funguje“ (vedení zařízení).

1.3.7 Rok poté

V obou bytech se pracovníci shodují na tom, že u umístěných dětí jsou vidět velké pokroky. U dětí se minimalizovaly emoční výkyvy a jsou celkově klidnější a méně plačtivé. V oblasti sebeobsluhy jsou děti díky individuální péči personálu vedeny k větší samostatnosti ve všech oblastech. Velký podíl na pokrocích má nápodoba toho, co děti kolem sebe vidí. Pracovníci je zapojují do každodenních činností, rituálů, které jsou spojeny s životem v domácnosti tak, aby se maximálně přiblížily životu v rodině. Starší děti pomáhají se stolováním, připravují si jídlo (večeře nebo snídaně). Mladší děti jsou zapojovány hlavně při stolování nebo do příprav jednoduchých jídel. Všechny děti chodí na nákupy, mohou se podílet na výběru toho, co se bude jíst.

U starších dětí se podařilo dovybavit nově jejich pokoje a zapojit je do výběru a nákupu nábytku a doplňků dle jejich přání. Nové vybavení bytu bylo financováno formou finančního daru lokální firmy.



Financování z velkých projektů nemusí být vždy jedinou cestou, jak novou službu zřídit či dovybavit. Finanční prostředky na konkrétní pomoc, která je jednorázového charakteru, se velmi dobře shánějí u místních dárců a firem.

Děti se zlepšují v samostatnosti při stravování, což je velmi důležité pro kvalitu jejich dalšího života. Výrazně se snížilo množství mixované stravy a i děti, které v zařízení jedly jen mixovanou stravu, se dokážou bez problémů vypořádat i s nakrájeným jídlem.

Vedení zařízení se nyní zaměřuje na zlepšení individuálního plánování a jeho naplňování. Pracovnice mají před sebou výzvu v hledání nových komunikačních nástrojů pro děti a v další podpoře zapojení do běžného života společnosti. To je založeno na lepších znalostech dětí a intenzivnějším zapojení do plánování způsobu péče o děti. Vedení se snaží zajistit vzdělávání v běžné MŠ a navýšit počet školních hodin u dětí, které navštěvují SZŠ.

2 Příběhy dětí, které odešly ze zařízení do rodiny

2.1 Návrat dítěte do vlastní rodiny

2.1.1 Jak to celé začalo

Maruška je dívka se středně těžkou mentální retardací, zcela imobilní, závislá na péči jiné osoby. Dokáže mírně pohybovat hlavou, neotočí se sama, je závislá na vozíku/kočárku. Dokáže vrtět rukama a třepat s nimi. Otáčí mírně hlavou za zvukem či pouze vyvrací oči. Reaguje na pohlazení, ale pohyb sama neinicuje, pouze občas protáhne nohy, zakroučí s nimi. Komunikuje pouze neverbálně. Velmi dobře reaguje na světelné a zvukové podněty, na dotyk, reaguje na oslovení. Vyjadřuje se mimikou a zvukovými projevy (křik, pláč, smích). Dokáže dát najevo libost a nelibost. Má ráda lidský hlas, otáčí se za hlasem, je klidná, když na ni někdo mluví. Je ráda ve společnosti lidí.

Maruška se narodila v roce 2006 z přenášeného, ale jinak bezproblémového těhotenství, klešťovým porodem. Po narození Marušky bylo zajištění základní péče velmi náročné. Maruška se velmi těžce adaptovala, byla převezena do krajské nemocnice na JIP, poté převezena do kojeneckého ústavu (KÚ), kde byla asi 2 měsíce. Matka využívala pro Marušku do jejích tří let služby KÚ jako týdenního stacionáře.

2.1.2 Popis původní situace

Matce se podařilo zajistit péči v domácím prostředí rodiny do Maruščiných pěti let. Maruška začala docházet do speciální školky s asistencí. Asistentka fungovala každý den od rána do odpoledne a vozila ji domů. Maruška bývala často nemocná, mívala hlavně infekce horních cest dýchacích, kvůli kterým brala hodně antibiotika. Jedla pouze mixovanou stravu. Krmení trvalo hodinu a bylo velmi vyčerpávající.

V roce 2008 se narodila Marušce sestra. Situace byla pro matku velmi náročná a vyčerpávající. Známa ji přesvědčila, aby Marušku umístila do ústavního zařízení. Matka se snažila získat informace od jiných rodičů, kteří již děti v ústavu měli umístěné, a otec Marušky s matčíným rozhodnutím také souhlasil. Maruška byla v péči zařízení (celoroční pobyt) od května 2011. V roce 2012 se matce narodila další dcera.

2.1.3 Průběh návratu v rámci procesu transformace

Maruška byla umístěna do ústavního zařízení na základě smlouvy s rodiči. Vzhledem k procesu transformace pobytových služeb pro děti s postižením v rámci celého kraje, bylo v květnu 2014 vydáno doporučení provést podrobné vyhodnocení situace u všech dětí umístěných v DOZP. Vzhledem k složité momentální situaci v rodině se neuskutečnila ani plánovaná případová konference a řešení potíží bylo odloženo, aby matka mohla nejprve stabilizovat rodinnou situaci. Maruščini rodiče se během roku rozvedli.

Maruška byla po celou dobu pobytu v zařízení v kontaktu s oběma rodiči i se sourozenci. Matka si Marušku nadále brala pravidelně 1–2 x měsíčně domů a často na prázdniny. Otec ji nebral domů, ale pravidelně ji navštěvoval v zařízení.

V dubnu 2016 byl znovu z kraje podán podnět na dořešení situace a svolání případové konference, jelikož Maruška byla stále v péči DOZP a krajem bylo rozhodnuto, že toto zařízení již nebude dále poskytovat služby dětem. Výstupem případové konference byl plán návratu Marušky domů k matce.

„Případová konference pro mne byl velmi těžká, protože mne i někteří odborníci zrazovali od rozhodnutí vzít si Marušku domů a já jsem musela obhajovat, že to jako matka zvládnou. Přítele zrazovali jeho blízcí, že to nedá, že do toho nemá jít, že se nám rozpadne vztah“ (Maruščina matka).

2.1.4 Příprava a plánování Maruščina návratu domů

Pro Maruščinu matku bylo nejobtížnější promyslet všechny okolnosti a naplánovat jednotlivé kroky. Matka získala podporu od neziskové organizace, která doprovází rodiny. Velkou podporou byla i spolupráce s pracovníci organizace Lumos (zaměřené především na posílení postavení matky a podporu jejího přesvědčení a poskytování informace o službách, které by mohla využít) a také přátelé s dětmi s postižením. Matka začala mapovat potřebné lékaře, služby, možnosti asistence.

„Možná až neočekávaně probíhalo všechno hladce, až jsem tomu nechtěla věřit. Klapla asistentka i škola pro Marušku. Změnila jsem práci, která mne stresovala. Nechtěla jsem zůstat úplně doma, ale vlastně mi vyšli vstříc, takže je to úplně ideální“ (Maruščina matka).

Náročná byla administrativa a vyřizování žádostí. Všechny formuláře jsou velmi složité a bylo třeba stále něco doplňovat a zjišťovat. Pro matku byla zcela zásadní pomocí služba osobní asistence. Zařídila asistenci přes sociální službu, ale potíží je, že služba není pružná a zacílená na uživatele.

Tabulka 7: Harmonogram Maruščina návratu domů.

květen 2014	Vydáno doporučení provést vyhodnocení situace dítěte u všech dětí umístěných v DOZP.
září 2015	Probíhá transformace v kraji a rodina dostává informaci, že zařízení pravděpodobně nebude nadále poskytovat službu dětem, rodina začíná uvažovat, že si Marušku vezmou zpět domů.
listopad 2015	oslovení organizace Lumos – podpora rodiny a hledání možností řešení.
březen 2016	Kontaktování neziskové organizace, která poskytuje podporu biologickým rodinám.
duben 2016	Svolání případové konference.
květen červen 2016	Spolupráce s neziskovou organizací, podání žádosti o asistenta, příprava kroků k Maruščinu návratu do rodiny.
červen 2016	Dojednání respitní služby s krajským úřadem, zajištění auta, zajištění speciální školy, příprava domova.
září 2016	Maruška se vrací domů.

2.1.5 Technické zajištění

Matka vnímá finanční stránku zajištění péče o dítě se zdravotním postižením jako klíčovou. Nedostatek financí může mnoho lidí odradit od toho nechat si dítě v rodině. Pro rodinu je péče o dítě s postižením velká finanční zátěž a zvýšené náklady je možné zvládat hlavně díky státní podpoře a také s podporou charitativních nadací. Matka s pomocí neziskové organizace požádala nadaci o placení asistentky pro Marušku, což se podařilo. Dále pak zažádala o státní příspěvek a o příspěvek na koupi auta další nadaci.

2.1.6 Popis nové situace Marušky doma a zhodnocení rok poté

Po návratu Marušky se vše změnilo. Režim rodiny se hodně změnil a všichni si museli zvykat na nové věci. Maruška chodí do speciální třídy ve škole, která je ve stejném městě, kde matka pracuje. Do stejné školy chodí i její další dcera a matka tak může odvážet obě dcery společně. Marušce ve škole pomáhá osobní asistentka.

Matka si dříve myslela, že Maruška neumí dát jasně najevo, jak jí je. Ale po krátkém čase společného života vnímá, že Maruška je spokojenější. Má ráda svoje rituály, čtení pohádek, audiopohádky. Je klidná, když ví, co přijde. Vnímá, že je doma, ve svém. Maminka využívá jednou měsíčně na víkend nabídku odlehčovací služby. Vždycky, když se Maruška vrátí, má matka pocit, jako by jí chtěla dát najevo, že je ráda, že je zase doma.

„Doma mám vždy větší možnost ji podporovat, sledovat její reakce“ (Maruščina matka).

Pro matku byla velmi náročná komunikace s pojišťovnou při žádání o zdravotnické pomůcky. Jako velmi vysilující matka popisuje komunikaci s úřady, s lékaři a s OSPOD, kdy je rodina v pozici někoho, kdo žádá a doptává se. Dosud stále chybí dostatečně profesionální podpůrné služby, které by dokázaly vše ve spolupráci s rodinou zajistit tak, jak to konkrétní dítě potřebuje.

„Je to stále o tom se po něčem pít, hledat informace, shánět. Stále se na vás někdo nějak divně dívá“ (Maruščina matka).

Nejvíce v současné domě rodině chybí odlehčovací služba pro starší děti. Maruška jezdí na jeden víkend v měsíci do odlehčovací služby, kde mohou být děti maximálně do 12 let.

Pro děti ve věku do 7 let v kraji funguje také služba rané péče, ale pro starší děti podobná služba chybí.

„Když jsou holky u tatky, jsem s přítelem a Maruška je v respu. Žijeme nejvíce ze dne na den, nedá se nic plánovat“ (Maruščina matka).



Je třeba si uvědomit, že se situace rodiny změní. Vždy je dobré využít pomoc nějaké podpůrné organizace. I když pečující osoba zůstane v práci jen na částečný úvazek, musí mít takovou práci, která umožní občas zůstat doma a být hodně flexibilní. Systém podpory není jednoduchý, takže je nutné zajistit rodičům srozumitelné a komplexní informace, včetně podmínek, jak těchto výhod dosáhnout. Zajištění lokálně dostupných podpůrných služeb je nutností, pokud chceme podporovat rodiny v péči o děti s postižením v domácím prostředí.

„Přes všechny těžkosti bych své rozhodnutí neměnila, nepřemýšlím nad tím, zda jsem měla něco udělat jinak. Jsem ráda, že je to tak, jak to je. Důležité je, že jsme komplet rodina, nemusím myslet na to, že mám někde odložené dítě. Maruška je v klidu, je spokojená. Mám z toho radost“ (Maruščina matka).

2.2 Odchod dítěte do pěstounské péče

2.2.1 Jak to celé začalo

Anička je dívka se středně těžkou mentální retardací, poruchou autistického spektra a silnou oční vadou. V době, kdy se pěstouni rozhodli podat žádost o svěřeni Aničky do jejich pěstounské péče, jí byly 4 roky a byla zcela závislá na péči jiné osoby. Komunikovala neverbálně, pokud něco chtěla, vzala dospělého za ruku a ukázala, co chce. Byla hodně uzavřená a mívala špatné nálady, bála se všeho nového a neznámého. Měla předepsané silné tlumící léky, protože dostávala dlouhé záchvaty pláče a křiku, např. když se měla jít koupat. K jídlu dostávala pouze mixovanou stravu, včetně případného ovoce nebo zeleniny. Od svého narození byla v ústavní péči, stejně jako její bratr. Maminka je občas navštěvovala, ale sama měla velké problémy a o děti by se nezvládla starat.

První impulz k motivaci paní L. stát se pěstounkou byla informace, že krajský úřad jako zřizovatel domovů pro osoby se zdravotním postižením, které pečovaly o děti, se rozhodl transformovat služby pro děti. Péče o děti se tak měla soustředit do dvou zařízení místo čtyř a měla být zajišťována v malých pobytových službách, kde už by nadále nebyly

děti umísťovány společně s dospělými klienty a péče by více odpovídala potřebám dětí. V souvislosti s tím probíhalo vyhodnocení potřeb všech dětí v kraji, aby bylo možné cíleně naplánovat umístění služeb. Paní L. pracovala v jednom ze zařízení, které měly projít transformací. Protože se obávala, že se v rámci svého zaměstnání po plánovaných změnách nebude moci dál starat o děti, které měla ráda a na které byla zvyklá, začala zvažovat možnost vzít si jedno z dětí do své péče. Druhým impulzem byla podle paní L. mediální kampaň kraje Hledáme rodiče. Tato kampaň v ní utvrdila myšlenku, že by se mohla stát pěstovankou. Její dvě dcery, které už jsou dospělé, a také manžel souhlasili, a tak si manželé podali v lednu 2015 žádost o svěřeni Aničky do pěstounské péče.

„Celá moje rodina netušila, do čeho vlastně jde a jak se bude vše dál vyvíjet“ (pěstovanka).

2.2.1.1 Financování celého procesu

Budoucí pěstouni museli zařídit vše potřebné pro dítě – oblečení, hračky, židličku ke stolu, připravit nový pokojíček. „V tu dobu to pro nás bylo dosti finančně náročné. Když jsme si ji odváželi, nedostala s sebou vůbec nic, kromě malých hraček, které dostala na rozloučenou od pracovníků zařízení. Vezli jsme jí i oblečení na převlečení, protože všechny její věci vlastně patřily ústavu a musely zůstat v evidenci“ (pěstovanka).

Formy státní finanční podpory pro pěstounskou péči – platné pro rok 2019



Výše **příspěvku na úhradu potřeb dítěte** činí za kalendářní měsíc:

- 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách **osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby**, je příspěvek vyšší:

VĚK DÍTĚTE	LEHKÁ ZÁVISLOST	STŘEDNĚ TĚŽKÁ ZÁVISLOST	TĚŽKÁ ZÁVISLOST	ÚPLNÁ ZÁVISLOST
do 6 let	5.115,- Kč	6.105,- Kč	6.490,- Kč	7.040,- Kč
6–12 let	6.215,- Kč	7.480,- Kč	7.975,- Kč	8.635,- Kč
12–18 let	7.095,- Kč	8.580,- Kč	9.130,- Kč	9.570,- Kč
18–26 let	7.425,- Kč	8.910,- Kč	9.460,- Kč	9.900,- Kč

Výše **odměny pěstouna** u osob pečujících činí za kalendářní měsíc:

- 12 000 Kč, je-li pečováno o 1 dítě,
- 18 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- 30 000 Kč,
 - je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 - je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžké závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Výše **příspěvku při převzetí dítěte** činí, jde-li o dítě ve věku:

- do 6 let, 8 000 Kč,
- od 6 let do 12 let, 9 000 Kč,
- od 12 let do 18 let, 10 000 Kč.

2.2.2 Příprava a adaptace na nové prostředí

Po příchodu Aničky musela rodina svůj denní režim přizpůsobit jejímu. Měla tvrdě zažitý časový režim, ráno brzy vstávala a večer potřebovala spát také brzy. „V létě to nebylo jednoduché, když bylo venku hezky a ona potřebovala jít spát“ (pěstounka).

„Byla zvyklá být v posteli už v půl sedmé. V době adaptace jsme překonávali především její strach, všeho se bála. Byla nedůvěřivá, vůbec nekomunikovala, uklidňovala se stereotypními pohyby. Nejvíce ji děsily zvuky (hned utíkala), měla strach z vody, z ohně i ze svíček na dortu a z lékařů. Snažili jsme se jí na všechno předem připravit a ukazovat jí, o co půjde. Mluvenému slovu nerozuměla, a proto jsme se jí snažili vše vizualizovat“ (pěstounka).



Vhodné je využít např. sledování videí na internetu (písničky pro nejmenší, plavání novorozenců, jak se, co dělá atd...), protože děti se hodně učí nápodobou.

Po dvou týdnech pobytu v novém domově začala Anička chodit do běžné mateřské školy v sousední vesnici. Musela mít k sobě osobní asistenci a tu zajišťovala dcera pěstounky. Chodila do školky jen na 4 hodiny, ale mezi dětmi se jí moc líbilo. Pokud bylo dětí méně (např. do 6), tak se s nimi zapojovala do činností. Pokud bylo dětí hodně (cca nad 10), tak jen prováděla stereotypní pohyby v kleku a děti pozorovala. Stejně se bála i mužů. Manžela pěstounky k sobě v prvních měsících nechtěla pustit a schovávala se před ním.

Pro pěstouny bylo překvapivé, jak rychle začala Anička dělat pokroky. Už po třech týdnech přešla na normální stravu. „Prostě si sama vzala na stole kolečko salámu a snědla ho“ (pěstounka). Od té doby ji pěstouni postupně zvykali na normální jídlo a dnes už jí všechno. Při jídle už se naučila sama používat lžičku nebo vidličku.

Další velká změna nastala asi po půl roce, kdy začala po členech rodiny opakovat slova a velmi rychle si rozvíjela slovní zásobu. Do té doby říkala jen pár slov a rodina měla někdy problém se s ní dorozumět.

Zhruba po půl roce také začala reagovat i v oblasti emocí. Z počátku, když se například uhodila, tak to nedala najevo. Vůbec neplakala. Stejně to bylo i s lechtáním, bylo to bez reakce. „Prostě se neuměla smát. To už se změnilo. Když se jí teď něco stane, tak pláče a běží k nám. Ví, že ji pochováme nebo se sama přijde pomazlit. To dřív vůbec nebylo“ (pěstounka).

Její režim se rodině postupně podařilo sladit s ostatními. Začala chodit později spát, byla hodně venku, na zahradě, na hřišti. Postupně začali pěstouni po dohodě s lékařem snižovat její zklidňující léky, až je časem úplně odstranili.

Když měla dostatek pohybu a zábavy, tak její záchvaty úplně zmizely. V rodině si všichni postupně zvykli a vše se usadilo.

Aniččin bratr je umístěn ve stejném zařízení, jako byla ona, ale kvůli těžké formě jeho autismu se nepodařilo mezi nimi navázat vztah. Vlastní maminka Aničku v zařízení občas navštěvovala, po odchodu Aničky do pěstounské péče se i jednou setkala s pěstounkou, ale od té doby možnost navštívit Aničku u pěstounů nevyužila. Pěstounka posílá fotografie a informace o tom, jak Anička prospívá, pracovníkům OSPOD, kteří je předávají matce.

Některé místní děti se Aničky na začátku bály, než ji poznaly (má zvětšené jedno oko a také se jinak chovala). Ale brzy ji více poznaly a přestaly se jí bát. Běžně se s nimi potkává např. na dětském hřišti, v tělocvičně, v bazénu nebo v zimě při bruslení.

2.2.3 Nový život po příchodu dítěte

Pěstounka zůstala doma s Aničkou na mateřské po dobu 22 týdnů a pak odešla ze zaměstnání. „Pro tuto změnu jsem se po šesti letech v ústavu rozhodla snadno a ráda, a uvítal to i manžel, kterému nevyhovovaly mé služby“ (pěstounka).

Pěstounka s sebou brala Aničku na sportovní aktivity. Anička byla hodná, nejdříve vše pozorovala, sportovní aktivity ji začaly velmi zajímat. V současné době Anička umí plavat, jezdit na kole i na lyžích nebo bruslích. Ráda hraje fotbal.

„Přátele máme stále stejné, scházíme se dál jako dřív. A nyní nám přibyli ještě noví známí z řad pěstounů nebo rodičů podobně postižených dětí (hlavně ze ZŠ speciální). Vztahy s ostatními známými lidmi se nezměnily. Jen nás někdo obdivoval a někdo naše rozhodnutí zcela nechápal. Mou obrovskou výhodou je, že mě to s dětmi baví, a tak co někdo vidí jako problém, tak já vidím jako zábavu a naplňuje mě to“ (pěstounka).

2.2.4 Škola

Dva roky chodila Anička do běžné mateřské školy, kde byla s osobním asistentem na 4 hodiny. Asistentky dělaly dcery pěstounky a byly velmi spokojené. Nyní je v přípravném ročníku speciální školy již bez osobní asistence. Ve třídě je pět dětí, takže má velmi individuální přístup. Pěstouni platí zhruba 500 Kč měsíčně za svoz, školné neplatí žádné. Docházka je každý den a lze využít i družinu. Rodina je se školou moc spokojená. Dělalí pro děti i zimní a jarní pobytové akce a o prázdninách i dvoutýdenní tábory. Škola jeví o dítě opravdový zájem, pokud se něco děje okamžitě informují rodinu, jsou ochotni přizpůsobit se potřebám dítěte.

Anička má problémy s očima a škola kvůli tomu navrhla upravit ve třídě svítidla.

„Komunikace je perfektní – osobní, emailová i telefonická. Anička má každý den domácí úkol a škola ji hrozně baví. Díky škole také začala malovat. Pořád jí za všechno chválí“ (pěstounka).

2.2.5 Doporučení pěstounky pro budoucí pěstouny

„Mrzelo nás, že jsme ztratili asi šest měsíců, kdy mohla být už u nás v rodině. Kvůli špatné informovanosti sociálního odboru ohledně podávání žádosti o PP. Když jsme podávali žádost na příslušném úřadě, sociální pracovnice nevěděla, že nemusíme podávat žádost o zařazení do registru, když žádáme o svěřeni konkrétního dítěte. Žádost jsme podali a až po několika měsících nám volali z kraje, že je nutný jiný postup podání žádosti o svěřeni Aničky přímo k soudu. Byl to tedy pro ni další ztracený čas. Stejně tak nám paní na úřadě nedokázala říct, jak to bude s dávkami. Nevěděli jsme, že se nám doba, kdy jsme pěstouni, započítává do důchodu, ani jak to bude např. s daněmi. To vše nám řekly až pracovnice krajského úřadu, které přijely k nám na návštěvu.“

Určitě doporučujeme ‚seznamovací‘ pobyty dítěte v nové rodině, aby si všichni lépe představili, co to bude pro rodinu znamenat“ (pěstounka).

U dítěte s postižením je nutné dobře zvážít svoje možnosti (prostředí, bydlení, pomoc ostatních členů v rodině, zajištění dobré školy pro dítě atd.). Skvělé je také setkávání s dalšími pěstouny, výměna informací, vzájemná podpora. Zvláště s pěstouny, kteří mají také dítě s postižením.

2.2.6 Shrnutí po dvou letech

Pěstouni říkají, že jim rozhodnutí vzít si Aničku změnilo život k lepšímu.

„Manžel se dříve tolik nevěnoval ani svým dětem, jako se nyní věnuje jí. Já jsem nikdy dříve neměla tolik volného času, a přitom mám více peněz, než jsem měla, když jsem byla zaměstnaná, a mám mnohem větší svobodu v tom, co chci dělat a kdy. Obě mé dcery k ní mají vřelý vztah a obě se také zapojují do péče. Anička nezná slovo nuda a je stále zapojená do aktivit. V této době má starší dcera již sama miminko, všichni bydlí u nás a tak se denně setkává i s ním a prožívá opět něco nového a krásného. To by v ústavu také nemohla nikdy prožít. I když samostatná bohužel asi nikdy nebude a potřebuje neustálé vedení a dohled, v mnohém se osamostatňuje a péče o ni už zdaleka není tak náročná, jako byla na začátku“ (pěstounka).

3 Shrnutí průběhu transformace

3.1 Názory pracovníků

Pro většinu pracovníků z domků i z bytů byla změna něčím přínosná.

Pro pracovníce z domku bylo nejtěžší přijetí nově příchozích dětí z jiného zařízení. Pro pracovníce z bytu zase neznalost a neinformovanost o prostředí, podmínkách, vybavenosti a připravenosti bytu. Většina pracovníků uvedla velkou změnu v náplni práce a podstatné navýšení kompetencí a zodpovědnosti za stejný plat. Zejména pracovníce bytu však uváděly, že by i přesto práci neměnily.

„Jako vychovatelka jsem si hrála s dětmi a dělala svých osm hodin denně. Přišla jsem do bytu, začala jsem dělat dvanáctky, vařím, peru, uklízím, dělám úplně všechno, a i když je to za stejné peníze, máme tu volnost a svobodu“ (pracovnice přímé péče).

Pracovnice z obou malých pobytových služeb (zařízení A, B) prošly poměrně zevrubnou a dlouhodobou přípravou a spokojené byly především se stážením v zařízeních a se vzděláváním zaměřeným přímo na přípravu dětí. Pracovnice bytu (zařízení C), které neprošly téměř žádnou přípravou, reflektují, že by ji rozhodně potřebovaly. Pracovnice všech zařízení se shodly, že transformace měla na děti spíše pozitivní vliv.

„Zpočátku, když děti přišly, nic nedělaly, jenom ležely na zemi, vztekaly se a křičely. Ale dneska, už jsme úplně někde jinde. My jsme s nimi nemohly chodit ani nakupovat, jak to bylo těžký. Dneska jdeme v pohodě se čtyřmi. Každá má dvě a jdeme nakoupit. Je to obrovský pokrok“ (pracovnice přímé péče).

Vzhledem k počátečnímu nedostatečnému personálnímu obsazení domků uváděly pracovníce, že s nárůstem práce mají ještě méně času na individuální práci s dětmi. Naproti tomu pracovníce v bytech jednoznačně potvrdily, že změna je nesrovnatelná s předchozím zařízením, co se týče času na práci s dětmi.

Na základě získaných informací lze konstatovat, že pracovníce v podstatě vnímají transformaci pozitivně a doporučily by ji ostatním zařízením.

„Osobně transformaci doporučuji, ale je potřeba dobře připravený byt pro děti a dostatečně proškolení zaměstnanci, kteří budou s dětmi pracovat. V bytě je potřeba zajistit kompletní péči o děti jak z hlediska stravování, hygieny tak z hlediska zdravotní péče“ (pracovnice přímé péče).

Pracovnice se shodují na nutnosti jasně definovaných podmínek a okolností celého procesu. **Jako zásadní uváděly:**

- Výběr lokality.
- Individuální posouzení každého dítěte.
- Výběr a příprava pracovníků.
- Dostatek informací pro všechny, kterých se to týká.
- Podpora ze strany vedení.
- Návštěva podobného zařízení.
- Pečlivé vyhodnocení vhodnosti umístění pro každé dítě s ohledem na jeho potřeby.

3.2 Názory rodičů

Dotázaní rodiče přestěhovaných dětí se shodně vyjádřili, že jejich děti se jim zdají být spokojenější, šťastnější a klidnější. Vnímají velmi pozitivně, že jejich děti mají více soukromí a možnost být častěji venku. Jeden z rodičů uvedl, že vnímá u své dcery rozvoj v mluvení a dovednostech sebeobsluhy, jako je oblékání a stravování. „*Dělá pokroky, víc toho umí.*“ Jedna maminka uvedla: „*Nevíme, jak reagoval první dny, ale teď je klidnější a má větší možnost pohybu.*“

Někteří uvádějí, že o stěhování dětí byli dostatečně informováni a měli nabídku se do domu přijít podívat. Tuto nabídku nevyužili, ale ocenili, že od pracovníků původního zařízení dostali fotografie, a také, že je podpořili v tom, že to pro jejich dítě bude pozitivní změna. Někteří velmi pozitivně reflektovali předávání informací od personálu. Rodičům to velmi pomohlo zpracovat obavy, zda to jejich dítě zvládne. „*Nevěděla jsem, jak syn zareaguje, a toho jsem se bála*“ (matka).

Další rodiče naopak zmínili, že jim nikdo nic moc neřekl, jen jim oznámili, že se budou stěhovat.

Jako nejdůležitější v procesu vnímají kvalitní komunikaci a předávání informací. „*Aby se rodiče mohli podívat, kde jejich dítě bude, a aby měli dost informací*“ (rodič).



Důležité je, aby rodičům někdo vysvětlil, proč a v čem je to pro dítě lepší, a také aby měli vždy k dispozici informaci, na koho se v případě dotazů a nejasností mohou obrátit.

„*Vždy s námi komunikovali pěkně, dali nám odpovědi, když jsme se zeptali*“ (rodič).

3.3 Názory dětí

Děti reagovaly na otázky týkající se nového bydlení většinou radostně a chtěly se pochlubit, co vše tu mají a jak bydlí. Nejčastěji zmiňovanou změnou bylo vše okolo vaření a jídla.

„*Mohu pomáhat při vaření.*“

„*Můžeme si upéct k snídani buchtu.*“

„*Sama namazat chleba.*“

„*Pomáhám, já sám*“ (děti).

Obrázek 31: Ukázka vyplněného dotazníku – 1. část.



V souvislosti s vařením některé děti uváděly, že mohou jít na nákup do obchodu. Dále uvádíme pro zajímavost i další změny či nové aktivity po přestěhování, které děti označily či uvedly: jiná škola, noví přátelé, program v TV, který chci sledovat, svůj pokojíček, častější koupání ve vaně, zahrada a pískoviště, cesta MHD do školy, volnočasové aktivity – keramika, cvičení v Sokole, nové hračky.

Dětem se v novém bydlení nejvíce líbí, že mají své pokojíčky nebo že bydlí s kamarádem/kamarádkou. Jedna dívka řekla, že nejlepší je, že „*si můžu sednout na terasu, když chci, a neptám se*“ (dítě). Pocit svobody, větší nezávislosti a radosti ze soukromí se objevovaly v dětských odpovědích častěji. „*Mám svůj pokoj vyzdobený, jak chci.*“ „*Můžu na zahradu sama*“ (dítě).

Další děti uváděly například: „*Můžu poslouchat svoji hudbu nahlas, nové tety, hrajeme karty, stolní fotbal.*“

Poslední oblast, která se týkala toho, co se dětem nelíbí nebo co jim chybí, dělala některým dětem potíže.

Z odpovědí dětí uvádíme následující: „*Chci se naučit jezdit sama autobusem do školy,*“ „*aby sem chodil častěji pejsek,*“ „*aby sem chodily častěji bývalé pracovnice*“ (dítě).

Jeden chlapec se až s podporou obrázků z první části dotazníků vyjádřil, že mu chybí kamarádi z předešlého zařízení. Nové kamarády si ve volnočasových aktivitách ještě nenašel. Přítomná pracovnice reagovala souhlasně a doplnila, že hoch navštěvuje volnočasové aktivity s mladšími dětmi, a proto plánují v dalším roce přeřazení do volnočasových aktivit mezi děti stejného věku. U jedné dívky se objevila podobná odpověď, a sice, že jí chybí dospělé klientky z předešlého zařízení, se kterými žila v jedné domácnosti.

Většina dětí se spíše přiklání k odpovědi: „*Nic mi tu nechybí.*“ „*Všechno se mi líbí.*“ „*V domečku je mi dobře*“ (dítě).

Obrázek 32: Ukázka vyplněného dotazníku – 2. část.



Závěry a doporučení

Každé ze zařízení zvládlo proces transformace svou unikátní cestou a rozhodující zůstává, jak transformace pomohla těm, o které jde především, dětem.

Měli jsme možnost mapovat dopad přemístění, a především mapovat to, jak se naplnily potřeby dětí v malých pobytových službách.

Důležitým aspektem toho, jak se v budoucnu bude dařit v procesu transformace, je lokalita, kde malá pobytová služba vzniká. Naplňování individuálních potřeb dětí je snazší v místech s dobrou dopravní infrastrukturou, dostupnou školou, sportovními zařízeními nebo volnočasovými aktivitami v dosahu. Toto mimo jiné také snižuje náklady spojené s dopravou dětí nebo nároky na personální zajištění služby. Porovnání malé pobytové služby v bytech a pobytové služby v domech ukazuje, že poskytovaná služba v bytech je finančně méně náročná.

Proces vytváření nových služeb, který je financován z projektu, může přinést peníze, které by bylo obtížné najít ve stávajícím rozpočtu. Na druhou stranu má však negativní dopad na zapojení dětí a zaměstnanců do skutečného plánování. Překážkami jsou většinou výběrová řízení a schvalovací pravidla, která mohou proces neúměrně prodlužovat a v praxi znemožňují zřídit službu „na míru“.

Právě zapojování dětí do příprav na přemístění bylo téma stále velmi nové, zvláště pokud se jedná o přípravu dětí s postižením. Pravděpodobně to vychází z rozšířených, dnes již ovšem překonaných názorů, že děti s postižením čelí mnoha překážkám v komunikaci a nechápou, co se kolem nich děje.

Je důležité zapojit děti a jejich rodiny do plánování a formování služby, a to v každém kroku. Jsou odborníky na svůj vlastní život.

Děti se zdravotním postižením potřebují delší dobu přípravy, takže je důležité, aby byl celý proces a zdroje naplánovány s předstihem. Jako profesionálové bychom se měli ujistit, že jsme udělali maximum pro to, aby každé dítě dostalo potřebné informace ve srozumitelné formě a mělo příležitost se zapojit.

Pokud jsou pečovatelé podporováni a spokojeni ve svých pracovních rolích, má to pozitivní dopad na spokojenost dětí. Ze zpětných vazeb pracovníků, kteří neprošli přípravou, je patrné, že nedostatečná příprava má negativní vliv na míru zapojení pracovníků do celého procesu změny a ovlivňuje jejich schopnost efektivně podporovat děti.

U dětí s postižením mají lidé v jejich okolí tendenci přebírat zodpovědnost za vše, co se kolem dítěte děje, protože je to rychlejší a komunikace s dítětem bývá komplikovaná. Pokud u dětí umístěných v zařízení cíleně a aktivně nerozvíjíme dovednost rozhodovat se a nést následky svého rozhodnutí přiměřeně jejich věku a schopnostem, zvykají si tyto děti na svou pasivitu, kterou si přenášejí i do dospělého života a jsou daleko více odkázány na podporu a doprovázení pracovníků služby. V rámci nácviku je dobré zapojovat je do rozhodování ve všech oblastech běžného života, jako je oblékání, strava, volný čas, hra a podobně. S tím souvisí také potřeba častěji a intenzivněji zapojovat děti do chodu domácnosti při přípravě jídla, péči o domácnost, nakupování apod.

Velkou změnou pro mnoho pracovníků je zjištění, že malá a samostatná pobytová služba neumožňuje zastoupení kolegy z vedlejšího oddělení, když je potřeba, a personál je ve všem odkázán na vlastní kapacity. Pokud tedy nedojde k posílení personálu oproti velkému zařízení, dojde k takovému navýšení objemu práce, že pracovníkům nezbyvá čas na individuální práci s dětmi, která je pro rozvoj dítěte nutná. Pokud děti chodí do školy, je možné po tu dobu snížit personální zajištění, a naopak v době, kdy jsou děti doma, je nutné, aby na skupinu do šesti dětí byli přítomni vždy minimálně dva pracovníci.

Pro všechny, kteří by se chtěli vydat cestou změn ve způsobu poskytování péče o děti, je důležité mít stále na vědomí, že základním předpokladem dobře zvládnutého procesu transformace je fakt, že cílem není jen zlepšení bydlení a zmenšení jeho kapacity, ale že děti v nich umístěné mají právo žít stejně jako ostatní děti. A že umístění do malé pobytové služby by mělo proběhnout na základě podrobného vyhodnocení situace dítěte poté, co se vyčerpá možnost podpory ve vlastní rodině nebo případného umístění do pěstounské péče.

Již existující zkušenost s malými pobytovými službami pro děti s postižením bychom chtěli využít také k tomu, abychom zdůraznili, že pokud umíme zřídit takovou službu pro děti vyžadující velmi intenzivní podporu kvůli svému postižení, neměl by být problém transformovat velké pobytové služby (dětské domovy) a zřídit malé pobytové služby pro děti bez postižení.

Seznam zkratek

CSP	Centrum sociální pomoci
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
DOZP	Domov pro osoby se zdravotním postižením
PAS	Porucha autistického spektra
ZVNČ	Základní výchovná nepedagogická činnost
DMO	Diagnosticko metodické oddělení
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dítěte
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
PSS	Pracovník v sociálních službách
JIP	Jednotka intenzivní péče
KÚ	Krajský úřad
SZŠ	Speciální základní škola
EU	Evropská unie

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: PŮVODNÍ POBYTOVÁ SLUŽBA.....	8
OBRÁZEK 2: SPOLEČNÁ MÍSTNOST V PŮVODNÍ DOMÁCNOSTI DĚTÍ.....	8
OBRÁZEK 3: POKOJ DĚTÍ V PŮVODNÍ DOMÁCNOSTI.	8
OBRÁZEK 4: JEDNO Z PŮVODNÍCH ZAŘÍZENÍ.	9
OBRÁZEK 5: PROJEKTOVÝ NÁVRH DVOJDOMKU CELKOVÝ POHLED.....	10
OBRÁZEK 6: PROJEKTOVÝ NÁVRH DVOJDOMKU POHLED SHORA.....	10
OBRÁZEK 7: DVOJDOMEK ZAŘÍZENÍ A.	12
OBRÁZEK 8: POKOJ DĚTÍ V DOMKU.	12
OBRÁZEK 9: POKOJ S HERNOU V DOMKU.	12
OBRÁZEK 10: NÁVŠTĚVA MUZEA.....	14
OBRÁZEK 11: NÁVŠTĚVA LANOVÉHO CENTRA.	14
OBRÁZEK 12: VÝTVARNÉ TVOŘENÍ.	14
OBRÁZEK 13: NÁVŠTĚVA STAVBY NOVÉHO DOMKU.	15
OBRÁZEK 14: MOJE KNÍŽKA – PRŮVODCE STĚHOVÁNÍM PRO DĚTI.	15
OBRÁZEK 15: DOMOV PRO MALOU SKUPINKU DĚTÍ.....	20
OBRÁZEK 16: JEDNOLŮŽKOVÝ POKOJ DÍTĚTE V DOMKU.....	21
OBRÁZEK 17: KUFŘÍK BEZPEČÍ PRO DÍVKU, KTERÁ SE PŘIPRAVUJE NA STĚHOVÁNÍ.	23
OBRÁZEK 19: KNIHA STĚHUJI SE.	23
OBRÁZEK 18: UKÁZKA DVOJSTRANY KOMUNIKAČNÍHO PASU.....	23
OBRÁZEK 21: UKÁZKA RUČNĚ VYROBENÉHO SOCIÁLNÍHO PŘÍBĚHU.....	24
OBRÁZEK 20: JEDNOSTRÁNKOVÝ PROFIL.	24
OBRÁZEK 22: POMŮCKA PRO STIMULACI SMYSLOVÝCH VJEMŮ – ČICH.....	24
OBRÁZEK 23: NÁVŠTĚVA STAVBY DOMKU.	25
OBRÁZEK 24: VZDĚLÁVÁNÍ PRO PRACOVNÍKY – TÉMA SPOLUPRÁCE.	25
OBRÁZEK 25: DOMOV SOCIÁLNÍ PÉČE – MÍSTO PŮVODNÍHO POBYTU.....	27
OBRÁZEK 26: POKOJ V TRÉNINKOVÉ DOMÁCNOSTI V PŮVODNÍM ZAŘÍZENÍ.	28
OBRÁZEK 27: DĚTSKÝ POKOJ – BYT 1.....	29

OBRÁZEK 28: POHLED DO OBÝVACÍHO POKOJE – BYT 1.	30
OBRÁZEK 29: POHLED DO OBÝVACÍHO POKOJE – BYT 2.	31
OBRÁZEK 30: POKOJ DĚTÍ – BYT 2.....	31
OBRÁZEK 31: UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU – 1. ČÁST.....	44
OBRÁZEK 32: UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU – 2. ČÁST.....	45

Seznam tabulek

TABULKA 1: ČASOVÝ HARMONOGRAM PROCESU TRANSFORMACE ZAŘÍZENÍ A.....	11
TABULKA 2: PŘEHLED FINANCOVÁNÍ DOMOVA PRO MALOU SKUPINKU DĚTÍ V ZAŘÍZENÍ A.....	13
TABULKA 3: ČASOVÝ HARMONOGRAM PROCESU TRANSFORMACE ZAŘÍZENÍ B.....	20
TABULKA 4: PŘEHLED FINANCOVÁNÍ DOMOVA PRO MALOU SKUPINKU DĚTÍ ZAŘÍZENÍ B.....	22
TABULKA 5: ČASOVÝ HARMONOGRAM VZNIKU BYTU Č. 2.....	29
TABULKA 6: PŘEHLED FINANCOVÁNÍ BYTŮ.....	33
TABULKA 7: HARMONOGRAM MARUŠČINA NÁVRATU DOMŮ.....	38

Lumos

Lumos byl založen J. K. Rowlingovou v roce 2005 a je pojmenován podle světelného kouzla z jejích knih o Harrym Potterovi.

Lumos bojuje za svět, kde mohou rodiny zůstat spolu a děti mají láskyplnou péči a ochranu, kterou potřebují, za svět bez dětských domovů a ústavů. Upozorňuje na negativní dopady institucionalizace na dětský vývoj a naopak na velký přínos alternativního způsobu péče o ohrožené děti založeného na podpoře rodiny a komunity. Zaměřuje se na řešení základních příčin rozdělení rodin, mezi něž patří chudoba, diskriminace a obchodování s lidmi.

Mluví jménem osmi milionů dětí, které žijí v dětských domovech a dalších institucích po celém světě, a snaží se přispět ke změně péče, tak aby každé dítě mohlo vyrůstat v rodinném prostředí.

80 % těchto dětí nejsou sirotci a my ukazujeme, že se správnou podporou mohou zůstat u svých rodin nebo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí.

V České republice působí Lumos od roku 2008. Hlavním posláním je přispět ke změně systému péče o ohrožené děti, tak aby děti měly možnost především zůstat ve své biologické rodině nebo měly možnost odejít do náhradní rodinné péče.

Lumos se zaměřuje především na prevenci odebrání dětí z rodin a jejich přijímání do institucionální péče a podporuje úřady při rozvoji komunitních služeb pro biologické rodiny a při rozvoji náhradní rodinné péče. Hlavním cílem naší činnosti v ČR je pomáhat vládním a místním úřadům se zavedením národního akčního plánu pro transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.



www.wearelumos.org, @ Lumos
© Lumos 2020. Všechna práva vyhrazena.